הלכה · משנה תורה · מפרשים · אבן האזל · ספר מדע

אבן האזל על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

הרב איסר זלמן מלצר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבן האזל על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

הרב איסר זלמן מלצר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבן-האזל-על-משנה-תורה-הלכות-עבודה-זרה-וחוקות-הגויים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה ד 4
פרק ז 7
הלכה ז 7
הלכה י 10
הלכה יט 17
פרק ח 28
הלכה א 28
פרק ט 35
הלכה א 35
הלכה ו 36
הלכה ז 43

פרק ג

הלכה ד

ספת לה צואה או שניסך לה עבוט של מי רגלים חייב, שחט לה חגב פטור אלא א"כ היתה עבודתה בכך וכן אם שחט לה בהמה מחוסרת אבר פטור אלא א"כ היתה דרך עבודתה בכך, עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת שאין זריקת המקל כעין זריקת הדם שהרי המקל כמו שהוא והדם מתפזר.

השגת הראב"ד, שחט לה חגב פטור אלא א"כ היתה דרך עבודתה בכך, א"א אין הדעת מקבלת כל זה, וכי שחיטת חגב או שחיטת בהמה מחוסרת אבר פחותים הם מספיתת צואה ומניסוך מי רגלים, אלא מראין הדברים שהחכמים שפוטרים בשחיטת חגב אין להם תולדות בעבודת כוכבים ומי שפטר במחוסרת אבר ג"כ ס"ל כחכמים, אבל רב יהודה ורב נחמן אליבא דרב סבירא להו כרבי יהודה וכתנא דספת וכן הלכתא דכל כעין זביחה וזריקה של פנים המשתברים חייב אפילו שלא כדרכה, וכשאמר רב יהודה עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל לא שיהא עבודתה לא בשבירה ולא בזריקה אלא בענין אחר ורבותא קאמר דאע"ג דעבודתה במקל זרק מקל לפניה פטור הואיל ואין עבודתה בזריקה ואינה משתברת.

וכתב הכ"מ וכן בלח"מ הא דרבינו פסק כרב אף דבעינן עבודה כעין פנים כדאמרינן בע"ז דף נ"א ע"א משום דאח"כ איכא מימרא דר"נ אמר רב דרב מחייב בזרק מקל אלא שאינה נאסרת וא"כ ה"נ בספת לה צואה חייב עיי"ש, אלא דבאמת צ"ע בסברא דאם בעינן זריקה המשתברת מאי נ"מ בין ליחייב בין ליאסר, עוד קשה מה שכתבו בתוס' שם על פירש"י בספת לה צואה אף שאין דרך עבודתה בכך דמ"מ מיירי דעבודתה בצואה אלא שלא בספת וכמו בעכו"ם שעובדין אותה במקל, ואין לומר דהרמב"ם יפרש כפי' הראב"ד דעבודתה בכך גבי מקל הוא לאו דוקא דמדברי הרמב"ם לא משמע כן, אלא דבזה יש לפרש כפי' הריטב"א דזריקה עדיף משחיטה דשחיטה במקל לא שייכא ולכן צריך דוקא שעובדין אותה במקל אבל זריקה היא זריקה ממש ולכן אף שאין עובדין אותה, אלא דאכתי קשה מה שהקשינו דבאמת מאי נ"מ בין לחייב בין ליאסר, ובאמת רש"י פי' בהא דרב נחמן דמיירי שעבודתה בזריקת מקל וחייב מאיכה יעבדו וא"כ קשה על הרמב"ם דמחייב בזריקת מקל בסתם וכן בספת לה צואה אינו מצריך אפי' שתהיה עבודתה בצואה ולא רק שאינו צריך שעבודתה הוא בספיתת צואה.

ונראה דההחילוק בין לחייב ובין ליאסר הוא משום דענין זריקה בפנים הוא שזורק

על המזבח וא"כ הדבר הנזרק הולך לאיבוד וא"כ איזה איסור תקרובות שייך בזריקה, אלא דזריקה מכלי הוא כמו ניסוך ביין שזורק קצת מן הכלי ונמצא שעושה את הכל לתקרובת בזה שזורק מעט מן הכלי על הרצפה, וזהו זריקה משתברת אבל אם זורק כל הדבר איברא דשם זריקה ע"ז שיהיה חייב אבל אין ע"ז שם זריקה שיהיה תקרובות כיון דעיקר זריקה הוא שיהיה הולך לאיבוד ולכן כאן אף שהמקל אינו הולך לאיבוד אבל בזה דמי לזריקה דעל עצם דבר הנזרק לא שייך לעשות דין תקרובות, ומה דפריך בגמ' בספת לה צואה ואוקמיה בצואה לחה משום דלישנא קמא דרב ע"כ הוי סבור דבלא זריקה משתברת לא הוי זריקה כלל אבל לר"נ לא אמרינן דלא הוי זריקה אלא דלא חשיבא להיות תקרובות.

אלא דאכתי קשה דעכ"פ גבי זרק לה מקל דחייב הא אמר ר"נ שעבודתה במקל וכבר כתבנו דמדברי הרמב"ם מוכח דאינו סובר כדעת הראב"ד ועבודתה במקל הוא דוקא וא"כ קשה מה דבספת לה צואה לא הזכיר שעבודתה בצואה, ודוחק לומר דמכיון דהרמב"ם הזכיר מקודם דיני פעור ומרקוליס כונתו על פעור דמלבד דכתב סתמא וכתב כמה פעמים לשון "לה" דקאי על סתם ע"ז ולא על פעור, אך לבד זה הוא הזכיר שם גם מרקוליס ואין עבודתה בצואה, ואף שהזכרנו בשם הריטב"א דזריקה עדיף משחיטה לענין מקל אבל זה הא אינו אלא לדין דלא צריך שעבודתה תהא בזריקת מקל אבל עכ"פ הא צריך שתהא עבודתה במקל וכמו שכתב הרמב"ם.

והנראה בזה דהנה אמרינן בגמ' שם דף נ"א ע"ב כל שהוא לפנים מן הקילקלין אפי' מים ומלח אסור, ולא קתני כלל שזרק המים ומלח ומשמע דאפי' הניח המים והמלח חייב ואסור. ונראה מזה דיש נ"מ בין דבר שמקריבה ממש לפני ע"ז ונותנה לעכו"ם ובין דבר שעובד בזה מרחוק לפני ע"ז.

ובזה מבואר מש"כ רש"י ביבמות דף ק"ג ע"ב גבי סנדל של תקרובות ע"ז, שהקריבו ומסרוהו לפניו לשם דורן, והקשה הריטב"א הא אין הקדש לעכו"ם ואי משום שהקריבה לפניה הא אינו נאסר משום תקרובת עכו"ם אלא כשהוא כעין פנים עיי"ש, ונראה דזהו כונת רש"י דהיכי שהקריבו ומסרוהו לדורן לעכו"ם לא צריכנן לדין עבודות כעין פנים דזהו ממש תקרובת לעכו"ם אבל בהקדיש לעכו"ם ונותן לעכו"ם מרחוק בזה לא מהני אלא בכעין עבודות דפנים וכמו שהוכחנו מהגמ' דלעיל, ועפי"ז מבואר מה דלא הזכיר הרמב"ם כלל בספת לה צואה דצריך שתהא עבודתה בכך ובזרק מקל סובר דבעינן שתהא עכ"פ עבודתה במקל, משום דבזריקת מקל אינו מוסר התקרובות ממש לעכו"ם אלא דעובד בזה לעכו"ם ולכן צריך שתהא עבודתה במקל דאל"ה לא הוי כלל עבודה

לעכו"ם, משא"כ בספת לה צואה דמקריב ונותן ממש לעכו"ם בזה נאסר משום תקרובות אף דלא הוי כעין עבודת פנים ואף דאין עבודתה בכך וכמש"כ רש"י לענין סנדל של ע"ז וכדמבואר בגמ' דלפנים מן הקילקלין אפי' מים ומלח נמי אסור ואף בלא זריקה כנ"ל.

והנה סתם שחיטה לעכו"ם הא אין הכונה שחושב בהשחיטה שמקריבה לעכו"ם דהא לר"א דס"ל בחולין בדף ל"ח ע"ב דסתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם הוא א"כ אפי' בבהמה ששוחטה לביתו דאטו יסבור ר"א דאין עכו"ם אוכל בהמות לעצמו ואפילו לומר שסתם מחשבת עכו"ם הוא להקריב כמו שלמים בקדשים גם זה לא מסתבר דאטו במציאות יחלוק שכל שוחטי הבהמות יקריבו החלבים לעכו"ם וע"כ דכיון ששוחטה ומחשב שעובד בזה לשם עכו"ם כבר הוי בזה עבודת עכו"ם ונחשב לתקרובת עכו"ם, ובזה מיושב מה שכתב הרמב"ם דבשחט לה חגב דפטור אלא א"כ היתה עבודתה בכך, והוא משום דבשחיטה אינו מקריב הבהמה השחוטה עצמה לעכו"ם אלא שעובד בשחיטתו לעכו"ם וכנ"ל.

ונראה יותר דזהו מה דפריך בגמ' בדף כ"ט ע"ב וזבח גופיה מנלן דכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו מזבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה, וקשה דהא מביא הרמב"ם בפ"ז מהלכות עכו"ם הל"ב ב' לאווין לתקרובות דאסור בהנאה א' לא ידבק ב' לא תביא תועבה, ונראה דב' הלאוים הם בעיקר עכו"ם ובמה ששייך לעכו"ם דהיינו משמשיה ונוייה ותקרובות שלה שבאמת הם שייכים לע"ז אבל מה ששוחט בביתו לשם ע"ז הוי ס"ל דלא נעשו תקרובות לע"ז אלא שעובד בשחיטתו לע"ז אבל הבהמה השחוטה עצמה לא הקריבה לע"ז ולזה איצטריך למילף מקרא דדברי קבלה דזבחי מתים דזבח אסור בהנאה אבל ממילא דנכנס בכלל איסור הנאה דתקרובות, אלא דמ"מ כיון דעכ"פ כתיב קרא חלב זבחימו יאכלו ואח"כ ישתו יין וגו' ומוכח בקרא דכמו דאיכא לאו באיסור הנאה ה"נ איכא איסור באכילה וסובר הרמב"ם דבהך קרא איכא איסור ומניעה ובאמת איכא ג' לאוין אבל אינם שוים דבהנאה ליכא אלא ב' ובאכילה איכא עוד לאו וממילא דלאו דוקא בשתיית יין נסך אלא דגם באכילת תקרובות איכא לאו דאכילה.

אכן אכתי קשה דלמה לא נימא דביין נסך איכא נמי לאו דאיסור דתקרובות והרמב"ם בפ"ז מעכו"ם הל"ב לא הזכיר בהדי תקרובות דין יין נסך ודוחק לומר דכלל זה במה שכתב וכל הנעשה בשבילה, והנה הרמב"ן בס' המצות ל"ת קצ"ד השיג על הרמב"ם במה שמנה ל"ת מיוחדה ביין נסך שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם והשיג עליו דבמצות ל"ת כ"ה שמנה הרמב"ם בריש ספר ההלכות מנה גם יין נסך בין איסורי

תקרובות ועובר בלאו דלא תביא תועבה, וכתב המגילת אסתר דבאמת כונת הרמב"ם לשלשה לאווים, אך לא הזכיר דהרמב"ם בפי"א ממאכלות אסורות ה"א הזכיר לאו זה שביין נסך גם על האוכל מתקרובות ומוכח דסובר דבין ביין נסך בין בתקרובות איכא בהנאה ב' לאוין ובאכילה לאו אחד וכיון דבאכילה איכא נמי הנאה באמת איכא ג' לאוים באכילה ובשתיית יין נסך לפי דברי המג"א, אלא דמ"מ אינו מיושב מה דבמנין המצות בל"ת מנה גם יין נסך ובהלכותיו לא הזכיר יין נסך.

לכן נראה דבאמת כיון דמוכח מדברי הגמ' דיין נסך אינו בכלל תקרובות גם הרמב"ם סובר כן אלא דשני דיני יין נסך איכא, איכא יין נסך שנתנסך היין גופו לעכו"ם ויין נסך זה הוי בכלל תקרובת כיון שיין זה הקריבו, ואיכא יין נסך שמיין זה נסכו לעכו"ם וע"ז מפרש בגמ' דילפינן ליה מקרא דישתו יין נסיכם דיין שמנסכים לפני עכו"ם יין זה לא ישתו, ולכן הרמב"ם במנין המצות בל"ת כ"ה דכלל יין שנתנסך לה בדין תקרובות עכו"ם כונתו דיין זה גופו נתנסך לפני ע"ז והוי תקרובות ממש, אבל כיון דבזמן הזה ליכא ע"ז ממש שינסכו לה יין ממש ואין דרך לשתות יין הנסוך ורק שעושין יין נסך בזה שמנסכין מקצת מן היין לפני ע"ז ולזה כתב בהלכות רק דין יין נסך שנלמד מקרא דישתו יין נסיכם.

והנה לכאורה יש סתירה ממה שכתבתי למעלה דבזריקת הדם ליכא על הדם דררא דאיסור תקרובות כיון דעומד לאיבוד וכאן בארנו דשייך לאסור מגדר תקרובות בהיין שנתנסך אבל באמת לא דמי דאנו דנין כדרך עבודות פנים וזריקת דם הוא שיעור מועט על הקרונות ואפי' שיירי הדם שנשפך על היסוד גם כן אינו הרבה אלא מה שנשאר בכוס ולכן אינו ראוי ואינו עומד שישתו ממנו, אבל יין שמנסכין על המזבח הלא מנסכין איפה לפר ושלישית ההין לאיל ואמרינן נמי בסוכה דף מ"ט דמהבור של שיתין היו מלקטין יין קרוש משום שמנסכים יין הרבה ובזה שייך שפיר לחול איסור תקרובות כנ"ל.

פרק ז

הלכה ז

צלמי עבודת כוכבים הנמצאים מושלכים בשוקים או בתוך הגרוטאות הרי אלו מותרין ואין צריך לומר שברי צלמיהן, אבל המוצא יד מצורת כוכב או מזל או רגלה או אבר מאיבריה מושלך הרי זה אסור בהנאה הואיל וידע בודאי שזה האבר מן צורת עבודת כוכבים הנעבדת הרי היא באיסורה עד שיודע לו שהעובדי כוכבים עובדיה בטלוה.

בגמ' בדף מ"א ע"א אמר שמואל ואפי' שברי עכו"ם מותרין. וכתבו התוס' דשמואל דסובר דשברי עכו"ם מותרין אית ליה נמי דעכו"ם שנשתברה מאליה מותרת כרשב"ל

ורשב"ל דסבר דעכו"ם שנשתברה מאליה מותרת אית ליה נמי דמצא שברי עכו"ם מותרין ותרווייהו חד טעמא, וממילא לדידן דקיי"ל כר' יוחנן המוצא שברי עכו"ם אסורין, והרי"ף הביא סוגיא דשמואל להלכה ומוכח דשמואל מצי סבר כר' יוחנן דעכו"ם שנשתברה מאליה אסורה ומ"מ המוצא שברי עכו"ם מותרין משום דנשתברה מאליה לא שכיחא ותלינן דעכו"ם שיברה וביטלה וכן כתב רש"י בדף מ"ט ע"ב ד"ה לא דכ"ע.

והקשה הר"ן דהא אמרינן לקמן דכ"ע אין עובדין לשברים אלמא דמסקנת הגמ' דעבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת וכתב הר"ן דהא דאמרינן דאין עובדין לשברים הני מילי בשעיקר עכו"ם קיים, וכתב דיש לחלק בין להיתר דעיקר עכו"ם קיימת ודאי אין עובדין לשברים ובין לאיסור דגם מ"ד אין עובדין לשברים אבל בעיקר עכו"ם קיימת עובדים לשברים, ויש לומר עוד דבעיקר עכו"ם קיימת חושב לתקן ולחבר גם השברים.

ובדעת הרמב"ם כתב הר"ן דסובר דר"י פליג אדשמואל וקיי"ל כוותיה, וכמש"כ התוס'. וכן תירץ הכ"מ. ומה שכתב מצא תבנית יד וכו' משום שכיוצא בהם נעבד היינו שודאי היו נעבדים וליכא אלא חד ספיקא, והכ"מ הביא דברי הרמ"ך וכתב ע"ז ובמה שכתבתי לדעת רבינו לא קשה מידי, אבל באמת אחר העיון דברי הרמ"ך הם ברורים ודברי הרמב"ם צריכים ישוב, דהרמ"ך הקשה דהא בגמ' אמרינן והא דקתני שברי צלמים משום דקבעי למתני סיפא מצא תבנית יד וכו', ומוכח דבתבנית יד אפי' בשברי צלמים אסור ולאו דוקא בשברי עכו"ם וכונתו דכמו דלשמואל אסור ה"נ לדידן, וכתב עוד ואי אמרת ה"מ בשעומדין על בסיסן והיינו דשמואל לטעמיה דמוקים מתני' בעומדין על בסיסן ולכן סבר דאפי' בשברי צלמים אסור מ"מ קשה דמאי איריא יד ורגל דהא גם שאר דברים אסורים דהא עכו"ם דנשתברה מאליה סבר דאסור, וכתב עוד דליכא חילוק בין מוצא שבריה לנשתברה מאליה (באמת לא היה צריך להוכיח דכן כתב הרמב"ם להדיא בפ"ח הל' י"א ואולי כדי שלא נפרש דכונתו שם על יד ורגל ודוחק) דהא חזינן לר"י דאפילו שאר שברים אסר מדמקשה לר"ל מהא דמוצא שברי צלמים מותרים הא שברי עכו"ם אסורים ולא מיירי ביד ורגל דהא מדקתני סיפא יד ורגל מכלל דרישא דשרי בשאר שברים מיירי, ע"כ ביאור דברי הרמ"ך, ולפי"ז לא תירץ הכ"מ כלום על השגתו של הרמ"ך.

עוד קשה מה שכתב הרמב"ם עד שיודע לו שהעובדי כוכבים עובדיה בטלוה וקשה מאי איריא עובדיה דהא עכו"ם מבטל עכו"ם שלו ושל חבירו.

והנה בשה"ג כתב לבאר דברי הרמב"ם ע"פ דבריו בפיהמ"ש, ובאמת לא אסר הרמב"ם אלא בשעומד על בסיסו ופירוש על בסיסו היינו שתחלת עשייתו נעשית צורת יד בלבד

או צורת רגל, אבל לשון הרמב"ם כאן בהלכות לא משמע כן כלל, ועוד דבפ"ח כתב להדיא דשברי עכו"ם אסורין וע"כ דלא כשמואל, ודברי הרמב"ם בפירוש המשנה הוא ע"פ הירושלמי דאיתא שם להדיא כן דאמר מעתה אפילו תבנית יד וכו' שנייא היא מפני שכיוצא בהן נעבד והיינו דהע"ז כולה נעשית צורת יד או רגל בלבד והוא דלא כפי' הפ"מ שם ומוכח כן ממה דמייתי אח"כ מקרא דאנשי בית שמש עשו את נרגל ריגליה דיעקב ויוסף, ובזה גופא מחולקים הבבלי והירושלמי דבבלי בסנהדרין בדף ס"ג ע"ב אמר דנרגל היינו תרנגול, עכ"פ מדברי הבבלי דאמר דהוי שברים מוכח דאינו מפרש כהירושלמי.

ונראה דכונת הרמב"ם הוא ע"פ דברי הר"ן בהלכות המובא לעיל דאיכא נ"מ בעיקר עכו"ם קיימת גם לאיסורא דאם עיקר קיימת אז גם השברים לא בטלו, וזהו ביאור משנתינו דמצא יד או רגל ולעולם דמיירי בשברי צלמים, ומה שכתב הרמב"ם מן צורת עכו"ם הנעבדת אין הכונה שעבדו אותה אלא שעובדין אותה וע"כ צריך לפרש כן דהא הרמב"ם מפרש כן משנתינו דתנן שכיוצא בהם נעבד וכיון דאינו מפרש שעובדין את השברים דהא כתב להדיא שהצורה נעבדת א"כ מאי דתנן שכיוצא בהם נעבד ע"כ הכונה שעובדים לצורות כאלו, ודין שברי עכו"ם לא תני הכא אלא בפ' ח'.

ובזה מבואר מה שכתב הרמב"ם שעכו"ם עובדיה בטלוה והוא משום דסובר דאף דעכו"ם מבטל עכו"ם של חבירו זהו כשמבטל עיקר העכו"ם אבל כשמבטל חלק מן העכו"ם אין זה ביטול של עצם העכו"ם אלא ביטול על חלק זה שלא יהיה לו שייכות עם העכו"ם ולכן בזה לא נימא דעכו"ם שאין עובדיה יוכלו לבטל החלק כיון דאנו אומרים שהעכו"ם יחזרו ויחברו החלק הנשבר לגוף העכו"ם וכמו שביארנו לעיל א"כ אין כאן ביטול על הע"ז ואף דלפי"ז היה לנו לומר כן גם בנוי ומשמשי עכו"ם דלא יועיל ביטול אלא א"כ בשביטלו עכו"ם עובדיה מ"מ י"ל דלא דמי דנוי ומשמשים יש להם דין בעצמם שהם חשובים נוי או משמשים וזה אסרה התורה ולכן יש להם ביטול מכל עכו"ם שהוא כמו דיש ביטול לעיקר העכו"ם אבל חלק מהעכו"ם שאין להם שם אחר אלא חלק מהעכו"ם ומה שאסור כשנפרד הוא משום דאמרינן דלא נתבטל דעומדין לחברן ולכן דוקא כשעכו"ם עובדיה בטלוה מותר.

ומה שכתבנו בטעמא דעכו"ם קיימת משום דעומד לחברה אף דלענין דין אם צריך לבטל כל קיסם וקיסם תליא אם הדיוט יכול להחזירה כדאיתא בגמ' דף מ"ט וכ"כ הרמב"ם בפ"ח הי"א עיי"ש. אבל הכא דעכו"ם קיימת נראה דאף דהדיוט אינו יכול להחזירה כל היכי דיכול להחזירה ע"י אומן צריך ביטול, דהתם דאין גוף העכו"ם קיים לכן דוקא בהדיוט יכול להחזירה חשיבי כע"ז שלימה אבל אם אין הדיוט יכול להחזירה

לא חשיבא לע"ז שלימה ומה דעכו"ם שנשתברה אסורה הוא משום דחסר גדר ביטול וכיון דביטול מקצתה כבר נתבטלה כולה משום דאינו עומד לחברה אבל אם גוף העכו"ם קיימת אלא שנתלש אבר מאבריה אז גריר האי אבר אחר גוף הע"ז ואפי' אין הדיוט יכול להחזירה יחזירה ע"י אומן ולכן בעינן דוקא שהעכו"ם עובדיה יבטלו את השבר אבל בלא זה עומד שיחזירו אותה ע"י אומן.

ועכשיו מיושב דמה שכתב בפ"ח דמוצא שברי עכו"ם אסורים הוא דין אחר והיינו במצא שברי עכו"ם שנשתברה כולה. דלפימש"כ הכ"מ א"כ מה שכתב בפ"ח הוא דין זה שכתב כאן ולא חידש שם אלא הטעם והי' לו לכתוב כמו שביארנו אבל לדברינו מיושב.

הלכה י

ספק עכו"ם אסור ספק ספיקה מותר, כיצד כוס של עכו"ם שנפל באוצר מלא כוסות כולן אסורין מפני שעבודת כוכבים וכל משמשיה אוסרין בכל שהן, פירש כוס אחד מן התערובות ונפל לכוסות שנים הרי אלו מותרין, טבעת של עכו"ם שנתערבה בכמה טבעות ונפלו שתים מהן לים הגדול הותרו כולן שאני אומר אותה הטבעת היתה בכלל השתים, נתערבה במאה ונתחלקו ארבעים למקום אחד וששים למקום אחר ונפלו הארבעים כולן לטבעות אחרות כולן מותרות שאני אומר אותה הטבעת האסורה ברוב היא, נפלו הששים לטבעות אחרות כולן אסורות.

השגת הראב"ד טבעת של וכו' א"א לפי הסוגיא השנויה בזבחים בעינן שנתערב עוד מאותן שלשה לשנים אחרים ואותן האחרונים מותרין שהם נקראים ספק ספיקא.

ומש"כ הרמב"ם שאני אומר אותה הטבעת אסורה ברוב היא כתב ע"ז הראב"ד וז"ל א"א כל זו הסוגיא אינה כהלכה דיחידאה היא דכר' אליעזר אתיא ורבנן פליגי עלה והא דאמרינן איסורא ברובא איתא נמי ליתא דשמואל ורב יהודה פליגי אדרב דסבירא לי' הכי עכ"ל.

ספק עכו"ם אסור ספק ספיקא מותר, בזבחים דף ע"ד ע"א ספק עכו"ם אסורה ספק ספיקא מותרת כיצד כוס של עכו"ם שנפל לאוצר מלא כוסות כולן אסורין פירש אחד מהן לריבוא ומריבוא לריבוא מותרין, תנאי היא דתניא ר' יהודה אומר רימוני באדן אוסרין בכל שהוא כיצד נפל אחד מהן לתוך ריבוא ומריבוא לריבוא אסורין ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש לריביא אסורין ומריבוא לשלשה ומשלשה למקום אחר מותר, ומשמע דאף לר' שמעון דסובר דספק ספיקא מותר מ"מ מתיר דוקא בשלש תערובות וזה דעת הראב"ד בהשגות, אבל בתוס' שם כתבו לא איצטריך למימר מריבוא לריבוא מותרין אלא לומר דמאן דאסר אסר בכולה עכ"ל, והיינו דכיון דאמרינן בברייתא דספק ספיקא בעכו"ם

מותרת א"כ גם בתערובות השניה יש ספק ספיקא ספק אם הכוס שפירש של עכו"ם הוא ואת"ל של עכו"ם הי' שמא זה שהוא נהנה אינו אותו שנפל, וזה דעת הרמב"ם שפסק דגם תערובת שניה מותרת, אבל קשה דהרמב"ם בפט"ז מהל' מאכלות אסורות הל"י גבי דין רימוני בדן כתב וז"ל נפל רימון אחד מן התערובת הזאת לשני רימונים אחרים מרימוני בדן ונפל מן השלשה רמון אחד לרימונים אחרים הרי אלו מותרין שהרי הרימון של תערובת ראשונה בטל ברוב, ואם נפל מן התערובת הראשונה לאלף כולן אסורין לא נאמר בטל ברוב אלא להתיר ספק ספיקן שאם יפול מן התערובת השיינה למקום אחר אינו אוסר וכן כל כיוצא בזה עכ"ל, הרי דסובר הרמב"ם דהא דתניא מריאבוא לריבוא דוקא הוא ולא הותרה אלא תערובת שלישית אבל תערובת שנייה אסורה וזה סותר למש"כ בהל' עכו"ם, ועיין בכ"מ שתירץ בדוחק והניח שם בצ"ע, והש"ך בסי' ק"י כתב לחלק בין איסור אכילה לאיסור הנאה דלענין איסור הנאה גם בתערובת שני' מותרת בהנאה אבל להתיר באכילה צריך דוקא ג' תערובות, והאחרונים כבר הקשו ע"ז דא"כ מאי קאמר בגמ' שמואל סבר לה כר' יהודה בחדא ופליג עליה בחדא מנ"ל דר"י פליג בזה דילמא לא פליג אלא באיסורי אכילה אבל לא באיסורי הנאה וכמו דר"ש מחלק בין איסור הנאה לאיסור אכילה, ועוד צ"ע בזה.

והנראה בזה דהנה הרמב"ם גבי כוס של עכו"ם שנתערב כתב פירש אחד מן התערובות וכן הוא בברייתא פירש אחד מהן לריבוא וגבי דין רימוני באדן לא כתב ופירש וכן בברייתא לא תני ופירש אלא נפל אחד מהן, ונפל היינו שנפל בפנינו דיש לזה דין קבוע וכמו שהוכיחו התוס' בד' ע"ג ע"ב דפירש היינו דפירש שלא בפנינו אבל אם פירש לפנינו אסור כדין לוקח מן הקבוע ולכן כיון דהוי קבוע והוי כמחצה על מחצה הוי כמו תערובות חד בחד ואסור גם בספק ספיקא דהא ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות חד בחד לא חשיב ספק ספיקא ולכן גם תערובת שנייה אסורה גבי רימוני באדן ורק בתערובת השלישית חשיב ספק ספיקא, אבל גבי כוס מיירי בפירש דהיינו שלא בפנינו דלא הוי קבוע קבוע ומותרת גם תערובת שנייה מדין ספק ספיקא, וראיתי שכוונתי ב"ה לדברי הפמ"ג, וכתב הפמ"ג דהרמב"ם יסבור כשיטת הרא"ש דאחר שנודע האיסור גם אם פירש מעצמו אסור משום דגזרינן שמא יקח מן הקבוע ומ"מ הקביעות נתבטל ומש"ה די בתערובת השנייה, ואמנם הרשב"א והשאלתות אינם סוברים כן וסברי דדוקא בנכבשינהו דנידיידי גזרינן אבל בפירוש מעצמו מותר, ונראה דהרמב"ם יכול לסבור גם כשיטת הרשב"א דפירש מעצמו מותר אלא דסובר דאיסור עכ"ם שאני ואף פירש מעצמו מותר אלא דסובר דאיסור עכו"ם שאני ואף פירש מעצמו אסור משום דלא אמרינן גבי

עכו"ם כל דפריש מרובא פריש דכיון דהא דע"ז לא בטיל באלף לאו משום דאין דבר חשוב הוא אלא משום דמשהו עכו"ם אוסר מדכתיב לא ידבק מאומה לכן גם פירש אסור דהנה הא דאמרינן כל דפריש מרובא פריש אינו בירור גמור דהא כתב בשטמ"ק בריש ב"מ דאינו אלא ספק, דבאמת כל עיקר דין ביטול ברוב ליכא ע"ז קרא אלא דמדין אחרי רבים להטות ידעינן דאמרינן על כל חד וחד דהוא מן הרוב, וגבי דבר חשוב אמרי' דלא בטיל ברובא דבדבר חשוב חשיב האיסור עומד בפני עצמו ואמרינן בי' דין קבוע ולכן כשפירש מעצמו מותר, אבל בע"ז דאוסרת בכל שהוא הא אינו משום דבר חשוב אלא דדין הוא דלא אמרינן בע"ז דכל חד וחד הוא מהרוב וע"כ לא משום דין קבוע דאינו שייך אלא לענין ביטול דבר חשוב דאמרינן שאינו בטל לרוב מצד עצמו וחשיבותו, וע"כ דבע"ז דין הוא דלא אמרינן בזה דכל חד וחד הוא מהרוב משום לא ידבק מאומה ולכן גם פירש מעצמו לא מהני, ואמנם זה ודאי דבדומיא דט' חנויות גם בע"ז מותר מדין כל דפריש דהתם לא הוחזק איסורא אבל הכא גבי תערובות כיון שהוחזק איסור עכו"ם לא אמרינן בזה כל דפריש כנ"ל.

והנה מש"כ דהא דדבר חשוב לא בטיל ברוב הוא מדין קבוע והיינו דמצד חשיבותו חשוב האיסור עומד בפני עצמו ויהבינן ליה דין קבוע לכאורה לא משמע כן מלשון הגמ' בדף ע"כ ע"א דאחר דאמר רב אשי אפי' תימא רבנן בע"ח חשיבי ולא בטלו פריך ונמשוך וניקרב חד מינייהו ונימא כל דפריש מרובא פריש וע"ז אמר נימשוך הוי לה קבוע וכל קבוע כמע"ש, ומשמע דבלא דין קבוע אמרינן בע"ח חשיבי ולא בטלו היינו דעל בע"ח לא אמרינן דכל חדא וחדא הוי מהרוב ולכאורה צ"ע אמאי, ונראה דהוי סבר דדיון בע"ח לא בטלי הוא כ"ז שהם בתערובות לא יהי' היתר לאכול כל אחד בפני עצמו מן התערובות אבל מ"מ אם יקח אחד מקודם ויפריש אותו לא נימא בזה בע"ח חשיבי ולא בטלו דדוקא כ"ז שהוא בתערובות כיון דאם נימא על כל חד וחד דזהו מקה רוב ע"כ יקח איסור ורק דזהו דינא דביטול בכל האיסורין דכיון דמעיקר הדין עלינו לומר על כל אחד ואחד דזהו מן הרוב לא איכפת לן מה שודאי יקח את האיסור, ובזה הוי סבר דלא מהני גבי בע"ח וכל הדברים שאין מתבטלין מפני חשיבותם אבל אם יפרוש אחד מהרוב הוי ס"ד דמהני גם לענין בע"ח דאמרינן בזה כל דפריש, וע"ז אמר בגמ' דבזה אמרינן דין קבוע ולא מהני אם יפרוש, ואמנם זהו דוקא גבי בע"ח וכן בכל דבר חשוב אבל גבי עכו"ם לא שייך התירא דכל דפריש וכמש"כ, ולכאורה יש להוכיח כן מדלא פריך נמי גבי ע"ז דתנן במתני' דאינו בטיל וניקח אחד ונמשוך ונימא כל דפריש, אך זה אינו ראי' כלל דהא גם בכל הששה דברים לא פריך ונמשוך וע"כ דדוקא הכא גבי קרבן

פריך ונמשוך מקודם כיון דלא מינכר שהוא מושכו כדי להתירו באכילה וגם משום דהוי לשמים ולא דמי להדיוט והוי סבר דלא גזרינן הכא אבל גבי חולין ודאי אם יקח מקודם ואח"כ יאכל הוי ליה כמו אוכל מן התערובות.

ואכן יש להביא ראי' מדברי השטמ"ק דשאני בע"ח מדין עכו"ם והא דבעכו"ם לא מהני מה דפורש מן התערובות אינו מדין קבוע, דבשטמ"ק שם כתב להקשות על מה דאמר בגמ' נמשוך הו"ל קבוע ממש"כ התוס' (לא כתוב בפי' בתוס' אבל כן משמע כונתו) גבי גיד הנשה דאמרינן בחולין ק' ע"א דלא בטיל ברובא מטעם דברי' חשיבא ולא בטיל, והקשו דלמה לי' האי טעמא תיפוק לי' משום דגיד הנשה קבוע ותירצו דאין חשיב קבוע רק היכא שידוע האיסור במקום קביעתו כי ההיא דתשע חנויות דחנות של נבילה ידוע ומבורר במקום קביעות, ועפ"ז הק' בשטמ"ק דא"כ מאי משני הכא הו"ל קבוע והלא אין האיסור ידוע ומבורר ותי' דשאני הכא שיש חשיבות דבע"ח ומתוך כך לא בעינן ידוע ומבורר, ומבואר מדבריו להדיא דלא מהני מה שאינו מתבטל לחוד לומר בזה דהוי כדין קבוע ורק משום חשיבות דבע"ח דיינינן להא בדין קבוע, וע"כ דמה דבע"ז אסור ליקח מן התערובות ולומר כל דפריש אינו משום דין קבוע, אלא דדין הוא דלא אמרינן בעכו"ם כל דפריש מרובא פריש אחר שנודע האיסור, והנה דברי השטמ"ק לכאורה תמוהים דמאי קס"ד מעיקרא לומר קבוע דא"כ לא יתבטל שום איסור משום קבוע, וע"כ צריך לומר דעיקר קושייתו הי' דבדבר חשוב נאמר דין קבוע.

ואכתי צריך לבאר מה דפסק הרמב"ם גבי טבעת עכו"ם שנתערב בטבעות אחרות דאם נפלו שתים מן התערובות לים הגדול הותרו כולן, והנה הא דמצריך הרמב"ם דוקא שיפלו שתים מהן הוא עפ"י מה שמפרש דהא דקאמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא שנים היינו שכבר קרבו שנים וכמש"כ הרמב"ם בפיה"מ, ולפירושו הא דאמר ר"נ אנא תרתי קאמינא היינו שנפלו שתים מהן לים הגדול ודלא כפירש"י דתרתי קאמינא היינו דצריך למוכרן שתים שתים, אבל קשה דהרמב"ם בפט"ו מתרומות ה"ב גבי חבית של תרומה שנתערבה כתב חבית סתומה שנתערבה במאה חביות ונפלה אחת מהן לים הגדול הותרה כולן ואומרין של תרומה היא שנפלה עכ"ל, וצ"ע למה חילק הרמב"ם בין טבעות לחביות דגבי טבעות מצריך שיפלו שתים מן התערובות וגבי חביות פסק דבנפלה אחת מהן הותרו כולן.

ולפי מש"כ לחלק בין דין בע"ח דלא בטלי ברובא לדין עכו"ם לא בטיל, דגבי טבעת עכו"ם ליכא גדר קביע ורק דבע"ז לא אמרינן אחר שנודע האיסור כל דפריש משום דאם נימא כן אפשר שיותרו כולם ובזה איכא משום לא ידבק אבל גבי בע"ח ושאר

דברים החשובים דהאיסור הוא משום דבע"ח חשיבי ולא בטלי ואם יקח אחד ויפרישו מן התערובות הי' בדין שנאמר בזה כל דפירש, אלא דמשום דין קבוע הוי כמו לוקח מן הקבוע, לפי"ז יש לחלק ולומר דעיקר טעמא דקאמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא שנים דלפירושו של הרמב"ם היינו בשכבר הקריב שנים אבל בקרב ראש אחד מהן לא יקרבו כולן היא משום דבקרב ראש אחד כיון דודאי יש דין לאחר הקרבה לומר אם עלו לא ירדו, ואם נאמר דתיכף כשקרב ראש אחד תולין דזהו הפסול ונכשיר את האחרים א"כ הי' בדין שנאמר ירדו, ובאמת מספק כיון דמעיקר דינא בטיל ברוב לא נאמר ירדו דאין עושין מעשה להורידו, וכיון שכן לא נוכל להכשיר האחרים ע"י שנאמר דאנו תולין דזה הי' הפסול דהא לא עשינו מעשה להורידו וקבענו דכשר הי' והוי תרתי דסתרי, ולכן דוקא בקרב שנים דאין כאן סתירה ונוכל שפיר לתלות דקרב הפסול והא דלא אמרי' ירדו משם דעל כל אחד נוכל לומר דאינו פסול, והא דבגמ' פ' ע"א גבי נתערב כוס בכוסות דקאמר ר"א אם קרב כוס אחד יקרבו כולן מוקים ר"א נמי דאיירי בשנים ולכאורה כא הי' בדין דגם בקרב כוס אחד נוכל לתלות דהי' הפסול כיון דתיכף אחר זריקה נגמר עבודתו ולא דיינינן כלל על הכוס הראשון להכשירו, אמנם נראה דהרמב"ם יסבור דגם גבי דם פסול אם עלו ירדו והיינו דצריך לקנח את הדם וכמו שכתבו התוס' בשם ר"ת בזבחים פ"ז ע"ב, וכיון דלא אמרי' ירדו ע"כ לא נוכל להכשיר את האחרים כנ"ל, והא דפריך בגמ' ע"ד ע"א גבי טבעות דקאמר רב דאם נפל אחת מהן לים הגדול הותרו כולן מהא דקאמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא שנים, נראה דהוא משום דבפסחים דף כ"ז ע"א מוכח דגם בנפל לים חיישינן שמא ימצא ובעי שחיקה בע"ז בע"ז אפי' כשמטיל לים, ולכן סובר הגמ' דגם הכא יש סברא דלא נתיר בנפלה טבעת אחת דאף דלא דמי לפירשה דבפירשה הרי אין אנו מתירין הנשארים משום דאנו דנין גם עליו אבל בנפל לים נוכל להתיר כיון דאין אנו דנין על הטבעת שנפלה לים, מ"מ סבר הגמ' דכיון דאינו אבוד בהחלט גמור ואפשר שימצא לא נוכל להתיר הנשארים בנפלה רק אחת דאז עלינו לומר דבודאי זו שנפלה לים הוא של ע"ז ובאמת אפשר שימצאו אותה ויהנו ממנו ולכן דוקא בנפלו שנים דאפי' ימצאו ויהנו מכל אחת נוכל לתלות דלא זו הטבעת האסורה.

ועכשיו יש מקום לחלק דכ"ז הוא גבי טבעות של עכו"ם שכתבנו דליכא בזה דין פירש אחר שנודע האיסור אבל בחבית של תרומה דבאמ איכא דין פירש רק דמיירי בנפל לפנינו וכמו שכתבו בתוס' דלא דיינינן בי' דין פירש מ"מ זהו רק בנפלה לפנינו אם אנו דנין עליו אבל בנפלה לים שאם ימצא אחד ויהנה הא מעיקר הדין לא שייך בזה דין לוקח מן הקבוע כיון דאינו יודע כל מן הנפילה ומה לו שראה אחד בעולם ולגבי דידי' הוי

פירש ממש, ונמצא דבהך חבית שנפלה לים יש שני דינים דלגבי דידן אף שאין אנו דנין עליו מ"מ לא ברור לן לומר דעפ"י דין נפלה מן הרוב דכיון דנפלה לפנינו הוי כלוקח מן הקבוע ולא הותרה מדין9 כל דפריש וממילא נוכל לתלות בה דהיא האסורה, ומ"מ אין אנו אומרין דזה הוי סתירה לענין אם ימצא אחד ויהנה ממנה דבאמת מעיקר הדין לגבי דידי' מותרת דהוי כל דפריש מרובא פריש לכן גבי חבית לא הצריכו בגמ' שיפלו שתים.

ולמש"כ מיושב מה דקשה על שיטת הרמב"ם שם בהל' תרומות, דהנה הראב"ד שם בפט"ו הל' ב' השיג על מש"כ הרמב"ם דאפ נפלה אחת מן התערובות לים הגדול הותרו כולן, וכתב הראב"ד דבר זה שלא כהלכה דבזבחים מוקים לה כיחידאה ור"ל הוא דאמר לה כי הכא בירושלמי ור' יוחנן ואע"ג דבגמ' דידן לא פליג כיון דמימרא דר"ל לא מיתוקמא אלא כר"א ודלא כרבנן ור' יוחנן פליג הכא ממילא אדתיא לי' עכ"ל, והנה הרשב"א בתוה"ב בית ד' שער ב' הביא דברי הירושלמי וז"ל והרמב"ן ז"ל כתב בע"א גירסת ירושלמי שבמס' תרומות היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן רשב"ל אמר ספיקן בטל ברוב ור' יוחנן אמר כולן נעשו הוכי' מודה ר' יוחנן שאם ריבה הן על מקום אחר או שריבה ממקום אחר עליהן ספיקן בטל ברוב, וכתב הוא ז"ל ומשמע דהלכתא כר"ל דהוא קאמר להא שמעתא בגמ' דילן ולא פליג עלה ר' יוחנן עכ"ל, ולכאורה יש ליישב בזה הא דפסק הרמב"ם כר"ל, אבל קשה דהרמב"ם זיכה שטרי לבי תרי דשם בפי"ד ה"ט כתב הרמב"ם נפלה אחת מחמשים ואבדה אחת מן הכל שמא אחת מן החולין היא שאבדה או האחת שנפלה היא שאבדה הרי אלו אסורות עד שירבה עליהן חולין ממקום אחר, והרי דפסק הרמב"ם כר' יוחנן דבירושלמי, ואמנם לפי דברינו מיושב דגבי חבית הא מיירי בנפל והיינו בנפל לפנינו דאין על החבית שנפלה דין כל דפריש מרובא פריש דהוי כלוקח מן הקבוע ונשארת אסורה ולכן שפיר יש לומר דתולין דהיא היתה של תרומה אבל בההיא דירושלמי הא מיירי באבדה כמבואר להדיא בירושלמי ובדברי הרמב"ם, ואבדה היינו פירש ובזה בודאי לא אמרינן דתלינן דאיסורא נפל דאדרבא אית לן למימר כל דפריש מרובא פריש, ונמצא דלשיטת הרמב"ם ליכא כלל פלוגתא דר"י ור"ל בההיא דאיירי בבבלי, ורק באבדה פליג ר' יוחנן ובזה פסק כר"י לגבי ר"ל.

ובעיקר השגת הראב"ד דהא מוקמינן ההיא דטבעות כר"א ופליגי רבנן עלי', ובאמת הרמב"ם פסק בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין הכ"א כרבנן דאפי'קרבו כולן חוץ מאחד הר"ז ישרף, צריך לומר דלא תלינן רק בנפלה מעצמה ולא בהשפילה וכמש"כ התוס' ע"ד א' וכ"כ הכ"מ בשם הר"י קורקוס, והא דמדמי בגמ' להההיא דר"א היינו לענין דתלינן

או דבעינן שנים דוקא, ומש"כ מהר"י קורקוס דימותו דומיא דהפילה הוא, נראה דכונתו דכיון דיודע דודאי ימותו ודעתי' עלייהו, והנה הרמב"ן והרשב"א פסקו נמי כר"ל כמו שהבאנו לעיל וכ"פ בטוש"ע סי' ק"י, ובודאי לא קיי"ל כר"א לגבי רבנן בהייא דאברין שנתערבו, וע"כ דמחלקי נמי בין הא דר"א לדרב ודר"ל.

והנה עדו קשה על פירושו של הרמב"ם דמפרש הא דלא הכשיר ר"א אלא שנים היינו בקרבו כבר שנים, א"כ מה פריך בגמ' דף ע"ז ע"ב מהא דתנן וחכמים אומרים אפי' קרבו כולם חוץ מאחד מהן יצא לבית השריפה, והרא"ה בבדק הבית שם כתב דלפי תירוצא דר' ירמי' מאי אחד זוג אחד באמת לא פליגי חכמים דיצא לבית השריפה אלא בנשאר זוג חכמים אחד אבל בנשאר אחד מודו דיקרב, ולא הסביר למה חילוק חכמים בין אחד לשנים, ואולי יש לומר דכיון דנשאטרו שנים א"כ לגבי כל אחד דפריש וקרב נשארו השנים רוב וצריך לומר דברובא איתא וישנו אחד פסול, ומה דפריך מעיקרא משום דהוי סבר דכמו דאחד דרבנן דוקא הוא ה"נ אחד דר"א רק אחד קאמר, אבל לדעת הרמב"ם אי אפשר לפרש כן דהא פסק להדיא בפ"ו מהל' פסוה"מ הכ"א דאפי' קרבו כולן חוץ מאחד מן התערובות הר"ז ישרף ולא שייך בדברי הרמב"ם לפרש מאי אחד זוג אחד, וא"כ קשה לפי"ד הרמב"ם קושיית הגמ', ובחק נתן כתב דהרמב"ם יגרוס דהקושיא מדברי ר"א דקאמר אם קרב אחד מהן, הנה מלבד דקשה לחדש גירסא גם אינו סובל לשון מתיב ע"ז כיון דעל זה קאי ר"א והוי לי' למימר והא אחד קאמר.

והנראה דהנה יש ליישב מקודם מה דאמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא שנים שנים דהא ר"א אמר אם קרב אחד מהן ומנ"ל לדחוק בדברי ר"א דקאמר זוג אחד והא קתני ראש אחד וכוס אחד, ונראה דר"א מפרש פלוגתייהו?דר"א בנתערב אבר אחד של בע"מ באברין של קדשים, ואף דבמתני' תנן אברין באברין ע"כ לא דוקא הוא אלא ה"ה אפי' לא נתערב אלא אבר אחד מקרבן בע"מ וכדתנן לקמן ע"ט ע"ב כוס בכוסות וכ"כ הרמב"ם שם אבר של בע"מ שנתערב באיברי קדשים אפי' אבר באלף אברים יצאו הכל לבית השריפה, ולכן סבר ר"א דמה דאמר ר"א אם קרב ראש אחד מהן היינו אחד מהכשרים וע"כ צריך לומר דקרבו שנים דאז ידעינן דקרב עכ"פ אחד מן הכשרים, ובאמת אין צריך לדחוק דהא דאמר ר"א ראש אחד היינו זוג אחד, אלא דכונתו אחד מן הכשרים, ולכן פריך לי' ר"י מסיפא דתנן וחכמים אומרים אפי' קרבו כולן חוץ מאחד וא"א לומר דהפי' הוא חוץ מאחד מהכשרים והיינו דכונתם לומר דנשארו שנים מהן דאז ידעינן דאחד מן הנשארים כשר הוא, דלמה לנו זה דודאי אפי' נשאר רק אחד מהן סברי חכמים דאסור ודלא כסברת הרא"ה, ומתרץ ר"י אסברה לך מאי אחד זוג אחד דזה לרבותא, והכונה כאן דלא נימא

כפירש"י דהיכי שיש שנים להקריב עדיף טפי וגם חכמים מודו בזה דמותר להקריב שנים כאחד, וזהו זוג אחד היינו דיקריב שניהם בב"א.

הלכה יט

-מלואים והשמטות-

סכין של עבודת כוכבים ששחט בה הרי זה מותר מפני שהוא מקלקל ואם היתה בהמה מסוכנת הרי זו אסורה מפני שהוא מתקן והרי זה התיקון מהנאת משמשי עבודת כוכבים, וכן אסור לחתוך בה בשר מפני שהוא מתקן ואם חתך דרך הפסד והשחתה מותר.

בחולין דף ח' ע"א אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בה ואסור לחתוך בה בשר מותר לשחוט בה מקלקל הוא ואסור לחתוך בה בשר מתקן הוא אמר רבא פעמים שהשוחט אסור במסוכנת ומחתך מותר באטמי דקיימי לקורבנא.

ובתוס' ד"ה מותר לשחוט בה מקלקל הוא הקשו מהא דפסחים דאמרינן דהוי מתקן משום אבר מן החי, ותי' דבשבת דבעינן מלאכת מחשבת כיון שיש תיקון פורתא הוי מלאכת מחשבת אבל לגבי עכו"ם דבעינן נהנה בזה כיון שקלקולו רבה על תיקונו לא מקרי נהנה, והנה הא דלא הקשו התוס' מהא דלקמן דף י"ד השוחט בשבת אע"פ שמתחייב בנפשו, הרי דחייב על מעשה השחיטה, י"ל דמיירי במסוכנת ובזה הרי הוא מתקן בשחיטתו משא"כ בפסחים דמיירי בקדשים א"א לאוקמי במסוכנת דאז היא נפסלת למזבח משום הקריבהו נא לפחתך, וע"ז תירצו דל"ד שבת לע"ז דבשבת בעינן שמחשבתו תעשה משא"כ בע"ז בעינן שיהנה, באופן שיושבח הדבר דבזה שנתמלא רצונו לא מקרי נהנה מהחפץ האסור אא"כ ההנאה היא מגוף החפץ משא"כ בשבת בזה בעינן מלאכה וכיון שנעשית מחשבתו מקרי מלאכת מחשבת, אך אכתי צריך לבאר למ"ד משאצל"ג חייב וקורע בחמתו חייב הרי שהעיקר הוא בזה עשיית רצונו אבל למ"ד פטור הרי דבעי מתקן ממש, וצריך לומר דהגמ' דפסחים מיירי למ"ד דמשאצל"ג חייב, ולכן נתחייב משום מלאכת שבת אולם התוס' שם בד"ה לדברי האומר כתבו דאזלא אליבא דר"י דסבר דאפילו לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה בעי תיקון קצת ור"ש הא סבר דמשאצל"ג פטור.

והנה בהא דהוכיחו התוס' דע"כ אזיל לר"ש דלר"י דמקלקל פטור מתעסק נמי פטור כדמוכח מהא דכריתות פרק ספק אכל דקאמר הנח לתינוקות מתוך שמקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב, ומתניתין דמחייב במתעסק, מחייב נמי במקלקל בחבורה,

ובאמת שפיר יש לחלק בין מתעסק דתינוקות ובין מתעסק דפסח, דגדר מתעסק היינו שמתכוין לזבח זה ונמצא אחר וזהו דומיא דתינוקות אבל בנתכוין לזה אלא שטעה במהות הקרבן שהוא שלמים וחשב שזה פסח אינו גדר מתעסק אלא חסרון בתיקון ושפיר תלה זה בדין מקלקל בחבורה ולפי"ז שפיר יש לפרש דאזיל אליבא דר"י דמתעסק פטור ושאני מתעסק דפסח דגם לר"י חייב דהרי נתכוין לאותו דבר ולדידיה משאצל"ג חייב ושפיר חלוק מעכו"ם דכאן לא בעינן תיקון אלא עשיית רצונו משא"כ בעכו"ם דבעי הנאה ממש, ומצאתי כדברינו בחידושי הרמב"ן בשבת דף ק"ו ע"ב. ועיין מש"כ בפ"ו הלכה ז'.

אך גם לפי"ד התוס' שפיר י"ל דאפילו למ"ד משאצל"ג פטור חשיב לגבי שבת מלאכה הצריכה לגופה כיון דעכ"פ איכא תיקון קצת וניחא ליה בהאי תיקון משא"כ בע"ז דבעי הנאה בגוף הדבר וזה לא מקרי הנאה בגוף הדבר כיון שרבה קלקולו על תיקונו.

והנה הרי"ף השמיט הא דר"נ דסכין של עכו"ם מותר לשחוט בו וכבר השיג עליו הבעה"מ ועיי"ש שכתב כדברי התוס', ועיין בחת"ס דהביא דברי הירושלמי בשבת פרק האורג הלכה ג' השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרת ופי' החת"ס דבשביל דכיפר לכן מביא אחרת ואי לאו דכיפר לא הי' חייב חטאת וכן פי' הנוע"י, ולפי"ז מוכח מדברי הירושלמי דלא כהבבלי בפסחים דחייב משום תיקון אבר מן החי דלפי"ז גם אם לא כיפר יהא חייב משום שחיטה, אמנם לפי מה שפירש הקרבן עדה דכיפר היינו אם זרק הדם ואם לא זרק מביא אחרת היינו על חטאו אין כל הוכחה לשיטת הרי"ף, וצריך לומר בדעת הרי"ף דסובר דסוגיא דפסחים פליג על סוגיא דחולין ודחה הרי"ף דברי ר"נ מסוגיא דפסחים, אך לפי"ז הרי דיקשה לר"נ מברייתא דשוחט בשבת בחוץ לעכו"ם מה תיקן, אם לא דנימא דיעמיד ברייתא זו לדברי האומר מקלקל בחבורה חייב ולפי"ז צריך לומר דהא דפריך בגמ' מה תיקן, סבר הרי"ף כשיטת התוס' דר' יוחנן סובר דאפילו למ"ד מקלקל בחבורה חייב מ"מ בעינן צורך קצת וקו' הגמ' קאי אליבא דר' יוחנן ור"נ יסבור כר' אבהו ויעמיד כמ"ד מקלקל בחבורה חייב.

ובהא שהקשו בתוס' שם למ"ד מקלקל בחבורה חייב מ"מ הא הוי משאצל"ג ופטור, נראה לומר דעד כאן לא שייך גדר משאצל"ג אלא במקום שאין מחשבתו כלל לעשות המלאכה והיינו דאף דמקלקל בחבורה חייב היינו דהתורה גילתה דהקלקול הוי כמו תיקון אבל עכ"פ צריך שיתכוין לעשות הקלקול, אבל היכא דהקלקול נעשה ממילא א"כ ליכא כלל רצון על המלאכה ובזה תלוי אי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, חייב גם כאן דהוי פס"ר, אבל היכא שמכוין למלאכה זו בזה לא בעינן תיקון ותועלת כיון

דמקלקל בחבורה חייב ולכן כאן בפסח דמכוין בשחיטת הפסח ולא חסר רק תועלת הפסח כיון ששחטו שלא לאוכליו אבל כונה ורצון הוי התם ולכן בחובל דלא בעי מתקן וחייב גם כשאין תועלת ממלאכתו ולא נעשית תכליתה גם שוחט שלא לאוכליו חייב ולא דמי להא דסנהדרין פ"ד ע"ב גבי מחט ליטול בו את הקוץ בשבת דקא מקשי והא חובל הוא ומשני ר"ש היא דסבר משאצל"ג פטור, דהתם אין כלל רצון למעשה החבלה ולכן פטור אפי' לר"ש דסובר מקלקל חייב, והא דלא פטר ליה מטעם משאצל"ג ולא משום דבר שאין מתכוין משום דאיירי באופן שאחר שכבר הפך את המחט כבר הוי פס"ר לענין החבלה ולכן לא פטר ר"ש מטעם דבר שאין מתכוין דמודה ר"ש בפס"ר ולא ימות ולכן אמר הטעם דהוי משאצל"ג ועיין מה שבארתי בזה בפ"א משבת הלכה ז'.

והנה דעת הרמב"ם נראה דהא דמותר בשחט בסכין של עכו"ם היינו בדיעבד אם כבר שחט דז"ל סכין של עבודת כוכבים ששחט בה הרי זה מותר, וצ"ע דהא בגמ' מוכח דמותר לכתחילה דאמר סכין של עכו"ם מותר לשחוט בה ומשמע דהוי על לכתחילה.

והנראה בזה דהנה במכות דף כ"ב ובפסחים דף מ"ח ע"א אמרינן המבשל בעצי אשרה לוקה משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם ופריך ולילקי נמי משום לא תביא תועבה אל ביתך וכן פסק הרמב"ם הלכה ב' דלוקה שתים, והנה בשבת דף צ' ע"א גבי מוציא משמשי עכו"ם אמר דחייב בכ"ש משום ולא ידבק, ובע"ז דף י"ג גבי חנויות המעוטרות בורד והדס דקא מתהני מריחא אמר נמי דעובר משום ולא ידבק ובדף מ"ג שם גבי שוחק וזורק לרוח אמר ר' יוסי דנעשה זבל ואסור משום לא ידבק ובדף מ"ד שם גבי מרחץ של אפרודיטי א"ל לר' גמליאל דהרי נהנה ממרחץ של עכו"ם ואמר קרא לא ידבק, ובכל אלו המקומות לא הזכיר את הלאו דלא תביא, אך בדף ט"ו ובמשנה בדף כ"א אמר דאסור להשכיר בית לעכו"ם משום שמכניס ע"ז לביתו ואמר קרא ולא תביא תועבה אל ביתך ואמר בדף ט"ו דאפי' אי שכירות קניא אסור וצריך לומר דבלאו זה נכלל שני ענינים אחד שלא נכניס לביתנו ע"ז ומשמשיה אפילו בלא הנאה וכמו שמוכח מהא דמשכיר בית לעכו"ם וגם נכלל שלא ליהנות מעכו"ם וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות ל"ת כ"ה שהזהירנו מחבר דבר מע"ז אל ממוננו אבל נרחיק ממנה ומבתיה ומכל מה שמיוחס אליה והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך ומי שנהנה מדבר ממנה חייב מלקות, ומשמע מדבריו דבזה נכלל ב' הדברים ונראה דאיסורא דלא ידבק ואיסורא דלא תביא תועבה חלוקים הם דאיסור דולא ידבק קאי על עצם ההנאה מעכו"ם ומשמשיה ואיסור דלא תביא קאי על איסור התקרבות לע"ז ולפ"ז בנעשה זבל והאיסור בא ממילא לא שייך איסור דלא תביא אלא לא ידבק וכן בהולך וממילא נהנה מהריח ג"כ האיסור הוא רק

משום לא ידבק אבל משום לא תביא ליכא דאין כאן התקרבות לע"ז ושפיר דלא הזכיר בדף י"ב ובדף מ"ג משום דלא תביא כיון דההנאה באה מאליה [ובשבת דהזכיר מולא ידבק היינו משום דרוצה להביא את הפסוק המורה על איסור כ"ש ובלא ידבק כתוב מאומה, ולכן הביא את הפסוק ולא ידבק].

ולכאורה שייך גם בהנאה בריח איסור דלא תביא כגון בלא אפשר וקא מכוין דאסור ובזה שייך גם לא תביא, אכן כיון דעיקר דלא תביא האיסור הוא ההתקרבות וההשתמשות אבל לא עצם ההנאה, ולכן כיון דצריך בלא"ה לעבור ליכא משום לא תביא אפילו מתכוין ליהנות דהא אביי סבר בפסחים דף כ"ה לחד לישנא דלא אפשר וקא מכוין שרי בכל הנאות, ולכן נראה דלדידן אע"ג דסבירא לן דכיון דקא מכוין אסור היינו דוקא בהנאה דהיא עצמה אסורה אבל הכא דאיסור דלא תביא עיקרו לא בא אלא על איסור התקרבות ולכן כיון דלא אפשר אין בזה התקרבות ובאופן זה ליתא ללאו דלא תביא, אלא לאו דלא ידבק.

ולפי"ז מיושב שפיר הא דפסק הרמב"ם דסכין של עכו"ם מותר בדיעבד, אף דמלשון הגמ' מוכח דגם בלכתחילה מותר, דהא דאמרינן מקלקל הוא ומותר היינו דוקא לגבי איסור לא ידבק דאיסורו הוא ההנאה דבזה שנהנה משום שנעשה רצונו לא מקרי נהנה מעכו"ם ולכן כיון דקלקולו רבה על תיקונו ודאי דמותר, אבל באיסור דלא תביא בזה כיון דהאיסור ההתקרבות אל העכו"ם נאסר גם בזה דעכ"פ נעשה רצונו בעכו"ם אלא דכ"ז שייך לכתחילה אבל בדיעבד כיון דאין איסורו עצם ההנאה אלא מעשה ההנאה בזה כיון דכבר נעשה המעשה שפיר נהנה ור"נ דמתיר לכתחילה היינו משום דמפרש דאיסור לא תביא שייך רק על הכנסה של עכו"ם לרשותו אבל לא על הנאה וכדמוכח במכות ובפסחים דף מ"ח דאיכא דלא סברי להא דלא תביא על נהנה מעכו"ם, אבל הרמב"ם שפסק דבנהנה מעכו"ם עובר על לא תביא ג"כ שפיר פסק לגבי סכין של עכו"ם דרק בדיעבד מותר אבל לא לכתחילה.

אמנם גם בלא"ה היינו אי נימא דדין לא תביא ודין לא ידבק שוה, ואם קלקולו רבה על תקונו כמו דלא עבר על לא ידבק משום דלא חשיב הנאה כמו כן לא עבר על לא תביא, יש לישב דברי הרמב"ם בפשיטות, דהרי בלא תביא כבר בארנו לעיל דגם בלא נהנה אם מכניס ע"ז או משמשיה לרשותו עובר על לא תביא דגם במשכיר בית לעכו"ם עובר משום לא תביא משום שהעכו"ם מביא לרשותו, ולפי"ז לפי מה שפסק הרמב"ם בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה ט' דרק בדיעבד אם שחט בהולכה לבד כשר אבל לכתחילה צריך הולכה והבאה, והפר"ח הקשה על הרמב"ם מהא דחולין דף ל' ע"ב דרבא הוה

בדיק להו גירא לר' יונה בר תחליפא ושחט בה עופא בהדי דפרח, חזינן דגם לכתחילה מותר בהולכה לבד, ותירץ דשאני התם דלא אפשר דהוי כדיעבד, חזינן דרק במקום דלא אפשר הותר לכתחילה אבל אם אפשר ודאי דבעינן הולכה והבאה, ולפי"ז מיושב הא דאמר רב נחמן מותר לכתחילה היינו על עצם השחיטה מותר לכתחילה ומשום דקלקולו רבה על תקונו אבל על הא דלא תביא תועבה לא מיירי כלל, אבל הרמב"ם להלכה שפיר פסק דרק בדיעבד אבל לכתחילה לא ישחוט והיינו כיון דבעינן הולכה והבאה א"כ בהכרח שיקח בידו ואי אפשר באופן אחר ובזה הרי יעבור על לא תביא ולכן כתב דבדיעבד שחיטתו כשר דדוקא בגוונא דאין לו סכין אחר שחיטתו כשרה וכמש"נ.

ואין להקשות דהרי בין כך צריך ליקח את הסכין בידו לשחוט זה אינו דשפיר יתכן באופן שזרק מידו דודאי לא שייך ע"ז לא תביא והשחיטה כשרה בדיעבד כמבואר בחולין בדף י"ב ע"ב וברמב"ם פ"ב מהלכות שחיטה הלכה י"א ושפיר כתב הרמב"ם בדיעבד, ואין לומר דהרי שפיר יתכן באופן שלא יעבור על לא תביא כגון נעץ סכין בכותל הרי גם בזה השחיטה כשרה רק בדיעבד כמבואר בפ"א משחיטה הל' י"ט, [ורק באופן דנעוץ הסכין בתלוש באופן זה כשר לכתחילה, עיין בשו"ע יו"ד הלכות שחיטה סי' ו' ס"ד ובביאור הגר"א שם].

והנה בשו"ע יו"ד סימן י' סעיף א' כתב ואסור לשחוט בו מסוכנת וכתב הש"ך דלענין בדיעבד כתב הרשב"א דיוליך הנאה לים המלח והיא מותרת והקשה הגרעק"א דנימא אי עביד לא מהני ולא דמי לשוחט לעכו"ם דנימא אי עביד לא מהני דהא העבודה לא תליא בעכו"ם דהרי גם בנוחר חייב אבל הכא הרי העבירה היא ההנאה ואי אמרינן אי עביד לא מהני יתוקן האיסור ונימא אעל"מ וממילא הויא בשר תמותה [ולכאורה יש להעיר דעכ"פ הרי מתקן מידי אבר מן החי ובמסוכנת אין קלקולו רבה על תקונו אך י"ל דכיון דהיא מסוכנת לא הוי לגבי זה מתקן וצ"ע דלפי"ז יהיה מותר מדאורייתא לשחוט מסוכנת בשבת] והביא שם את דברי הפליתי דבשחיטה הוי גדר מצוות לאו ליהנות ניתנו כיון דאסור לאכול בשר תמותה, והקשה ע"ז הגרעק"א מהא דעירובין דף ל"א ע"א לגבי לערב באיסור הנאה דתלי באם אין מערבין אלא לדבר מצוה הוא בכלל מצוות לאו להנות ניתנו אבל אם מערבין לדבר הרשות לא שייך לגבי זה להצילו מהאיסור מצוות לאו ליהנות ניתנו.

והנה ביבמות דף ק"ג אמרינן גבי סנדל של חליצה, של עכו"ם חליצתה כשרה וכ' רש"י משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וצריך לומר דלא דמי לשחיטה ועירובין דשם אם אינה רוצה לאכול או לצאת ממקומו חוץ לתחום ודאי דאינו מחויב ואינו עושה מצוה

באכילתו ובהליכתו אלא דאם רוצה לאכול ודאי דצריך לשחוט, משא"כ בחליצה הרי מחויב הוא בחליצה ובזה ודאי דמותר משום מצוות לאו ליהנות ניתנו דהמצוה בחליצה היא גם אם אינה רוצה להנשא, אבל זה תלוי בחקירת הח"צ אם יש מצוה בחליצה, ואי נימא דליכא מצוה לכאורה דומה הוא לעירוב, ולכן נראה לומר דל"ד עירוב לחליצה ושחיטה, דאף דמברכין על עירובי חצרות ושתופי מבואות ולגבי עירובי תחומין פליגי הרמב"ם והראב"ד מ"מ ודאי דאין בזה דררא דמצוה אלא הא דמברך משום דמקיים מצות חז"ל בפועל מברך ע"ז, דבזה שהוא מושך דירתו לכאן דמקום פיתא גרים אין בזה שום דררא דמצוה ולא דמי למצוה דשחיטה דיש דינים ותנאים מיוחדים בשחיטה כגון שחיטה מן הצואר, משא"כ בעירוב שאין כאן אלא קביעת דירתו במקום העירוב ואין כאן אלא הכשר לחוד ומקום דירה ואם הוא נהנה מזה לא שייך גדר מצוות לאו ליהנות ניתנו, ובחליצה ודאי דאיכא מצוה דהרי בזה היא ניתרת לשוק ושפיר אמר דמותר בנעל של עכו"ם משום מצוות לאו ליהנות ניתנו והוא הדין בשחיטה וכמש"כ הפליתי.

ולכאורה יש להעיר דבזה שנעשית שחוטה ודאי דאיכא מצוה אבל בזה שממית אותה ועושה אותה לאינה חיה ומפקיע ממנה איסור אבר מן החי בזה הרי זה דומה לעירוב ואפשר לומר כיון דבעודה מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה א"כ לא מתה כלל בשעת ההיתר והתירה רק על ידי המצוה וא"כ זה דומה ממש לחליצה שהתירה ע"י המצוה.

ולפי"ז יתישב קו' השעה"מ לפי"מ דמבואר בר"ן נדרים ט"ו דהא דאמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו היינו דוקא אם אין בהנאה הזו הנאת הגוף אלא כל ההנאה היא הנאת המצוה אבל בהנאת הגוף לא שייך מצות לאו ליהנות ניתנו א"כ במערב לילך לבית המשתה אמאי אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו, ותירץ השעה"מ דדוקא בנהנה מגוף הדבר אמרינן דאם נהנה אף דמצוות לאו ליהנות ניתנו מ"מ אסור כיון דהנאתו היא מעצם הדבר ולא מקיום המצוה אבל הכא במערב בין הקברות הרי אין הנאתו מביה"ק אלא מבית המשתה אלא דבלי הנחת הערוב בין הקברות לא היה יכול ללכת לבית המשתה אבל עכ"פ ההנאה היא מבית המשתה ולא מביה"ק, אמנם לפי דברינו יבואר שפיר דהרי כל עיקר טעמא דעירוב לא הוי מצוה הוא משום דאין בזה אלא קביעת מקום דירתו, וכ"ז שייך רק באם מערבין לדבר הרשות ובזה מהני הסברא דמקום פיתא גרים משא"כ לפ"מ דאמרינן דאין מערבין אלא לדבר מצוה הרי שהמצוה היא הגורמת דהערוב הוי תקנה של מצוה ולא מהני סברא דמקום פיתא גרים ולפי זה נראה דכל עיקר דפליגי אי אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו היינו אם העירוב הוא מצוה דאם אמרינן אין מערבין אלא לדבר מצוה הוי העירוב מצוה ושפיר אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו אבל אי אמרינן מערבין

אפי' לדבר הרשות הרי דהעירוב הוי רק מקום פיתא והוי קובע דירתו וכל עיקר התקנה היא דלא ילכו בלא עירוב ובזה לא שייך מצוות לאו ליהנות ניתנו דהרי בהליכה במקום עירוב אין מצוה אלא בזה שהוא נמנע ללכת בלא עירוב ולכן אסור לערב בין הקברות ומיושב קו' השעה"מ, דהשעה"מ מפרש דהא דאמר מצוות לאו ליהנות ניתנו קאי על זה שהלך לבית האבל או לבית המשתה ובזה שפיר הקשה דהרי נהנה מגוף בית המשתה ובזה לא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו אבל לפי"ד דהמצוה היא העירוב ובזה הרי לא נהנה אלא מעצם המצוה ובזה אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו.

אלא דבעיקר מה דכתב הפליתי דאפי' במסוכנת צריך להיות מותר ומשום זה השמיטו הרי"ף וא"כ צריך לבאר על מה שהביא זה הרמב"ם, ובמסוכנת כתב דאסור משום דנהנה והא מצוות לאו ליהנות ניתנו.

והנראה דכאן בסכין של עכו"ם דהאיסור הוא משום לא ידבק כיון דמתקן את עצם החפץ שהושבח בזה והוי כמו כרכר לבגד דהושבח עצם הבגד ול"ד לכל הני מילי כגון חליצה דאין החליצה משבחת בעצם היבמה אלא נשתנה דינה משא"כ כאן דההנאה היא בגוף הדבר בזה לא שייך מצוות לאו ליהנות נתנו דעכ"פ הרי הבהמה הושבחה ועובר על לא ידבק ולפי"ז צריך לומר דעל לא תביא אינו עובר דהרי בזה שייך לומר מצוות לאו ליהנות ניתנו כיון דההשתמשות לדבר מצוה היא, אך לפמש"נ לעיל דהאיסור דלא תביא לא תלוי כלל בהנאה אלא כיון דהביאו בידו עובר משום לא תביא אתי שפיר דגם על לא תביא עובר דמלל"נ לא שייך אלא היכא דהאיסור הוא ההנאה אבל היכא דהבאה לרשותו הוא האיסור ובזה הרי ברשותו הוא ועובר על לא תביא וכמש"כ דבזה דנוטל הסכין בידו עובר על לא תביא.

והנה כ"ז לא שייך אלא לפי"ד הפליתי דשחיטה הוי דבר מצוה אבל לפי דברי הגרעק"א פשוט הוא דהוי דבר הרשות ובזה לא שייך מצוות לאו ליהנות ניתנו דדמי לעירוב, וצריך עיון מהא דכתב הרמב"ם בספר המצוות מצוה ק"ט לגבי טבילה דהוי דבר הרשות דז"ל שם ואין הכונה במאמר הטבילה מצות עשה שיהא חייב כל טמא שיטהר על כל פנים כמו שהוא חייב כל מי שיתכסה בכסות שיעשה ציצית או כל מי שיש לו בית שיעשה לו מעקה ואולם הנרצה בזה דין טבילה והיות התורה אומרת לנו כי מי שירצה ליטהר מטומאתו הנה לא ישלם לו זה אלא בטבילה במים ואז יטהר, ומ"מ אמרינן בר"ה דף כ"ח הנודר מן המעין טובל בימות הגשמים דמצוות לאו ליהנות ניתנו הרי אף בדבר רשות ג"כ שייך מצוות לאו ליהנות ניתנו, והרמב"ן ביבמות ק"ב הקשה גבי חליצה דאמרינן דחולץ בסנדל של עכו"ם משום מצוות לאו ליהנות ניתנו והקשה דהא ע"י כך נישאת לאחר ובזה

נהנית מעכו"ם ותי' כיון דמצות חליצה היא המעכבת אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו, וקשה מהא דעירוב דלא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו אם מערבין לדבר הרשות אף דהמצוה היא המעכבת ואין לומר דנישואין הוי מצוה ולכן הוא דאמרינן מלל"נ דהרמב"ן לא הזכיר מזה כלל [ואולי יש לחלק דגבי חליצה החליצה מפקיעה את הזיקה ושוב ניתרת כפנויה דעלמא ובזה שפיר כתב כיון דהמצוה היא המעכבת אמרינן מלל"נ אבל הכא בעירוב גם אחר שנעשה כבר העירוב הוא המתיר נמצא דנהנה מן העירוב של איסוה"נ, ויש להעיר מהא דגט דכתבו על איסוה"נ כשר ומשמע מדברי הרמב"ם פ"ד מגירושין הל' ב' דמותר לכתחילה וכאן בחליצה כתב הרמב"ן דלכתחילה לא תחלוץ משום דנראית כנהנית והרי גם בגט נהנית שניתרת לינשא וי"ל ואכ"מ] ולפ"מ שנתבאר דל"ד עירוב לחליצה דעירוב הוי רק קביעת דירתו אתי שפיר דלא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו דאינו בגדר מצוה דנהי דהמצוה מעכבת מ"מ הרי ההנאה היא אינה מצוה דקביעת דירתו במקום האסור הוי נהנה מאיסוה"נ משא"כ בחליצה דהחליצה היא מצוה אמרינן מלל"נ, ולפי"ז מבואר ג"כ הא דטבילה דבטבילה נהי דהוי דבר הרשות היינו דאם אינו רוצה אינו טובל אבל אם טובל ודאי דהוי בגדר מצוה ולכן אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו משא"כ בעירוב דלא הוי אלא קביעת דירה ובזה לא שייך גדר מצוה וכמש"נ, וכ"ז אי אמרינן מערבין אפילו לדבר הרשות אבל אי אמרינן אין מערבין אלא לדבר מצוה בהכרח דהוי בגדר תיקון דהרי לדבר הרשות לא מהני ומוכח דהוי תיקון מצוה ובזה שפיר אמרינן מלל"נ.

ובזה יתבארו דברי הראב"ד בפ"ו הלכה כ"ד דכתב הרמב"ם דמברכין על עירובי תחומין והשיג הראב"ד דל"ד לעירובי חצרות ושתופי מבואות דיש בהן היכר שבת שלא להוציא ברה"ר אבל הכא הרי קולא נפקה מינה לענין שבת ולא חומרא ואף אם אין מערבין אלא לדבר מצוה והיאך יאמרו וצונו על מצות עירוב, וצ"ע דהרי גם בשחיטה הוי קולא ואעפ"כ מברכין, ונראה ע"פ דברי המ"מ בפ"ו הלכה ו' דמערבין אפילו לדבר הרשות והביא במ"מ את דברי הרמב"ן שכתב מדברי הרמב"ם מוכח מהא דמצינו עירובי תחומין מתירין אפי' למ"ד תחומין דאורייתא והיינו משום דכאן הוא מקומו וסובר הראב"ד דהוי גדר חילוף דירה ולא שייך כלל לגדר מצוה והיינו אפילו אי מערבין רק לדבר מצוה כיון דבדיעבד עירובו עירוב גם לדבר הרשות לא הוי בגדר מצוה ולא שייך לברך עליו, אבל הרמב"ם סובר כיון דאין מערבין אלא לדבר מצוה הוי רק בגדר תיקון מצוה ושפיר מברך ואף דמהני גם אי תחומין דאורייתא צריך לומר דיש איזה לימוד לדין עירוב אבל רק בגדר תקנה.

והנה אם שחט בסכין של עכו"ם כתב הרשב"א יוליך הנאה לים המלח וכתב בפמ"ג דאף דבע"ז דף מ"ט ע"ב אמרינן יוליך הנאה לים המלח בנתערב באחרים הוא דמותר בהולכת הנאה לים המלח היינו דנתערב הוי דרבנן והכא נמי הוי דרבנן כיון דלא נעשה גוף הדבר ע"י הסכין, ודבריו תמוהין דהיכן מצינו הך דרבנן אטו רב נחמן הוא דחידש הך דרבנן.

והנראה בשיטת הרשב"א דבלא נתערב לא שייך הולכת הנאה לים המלח כיון דהדבר בעצמו נעשה איסור, אבל בנתערב הרי עצם האיסור נתבטל כשאר האיסורים אלא דההנאה לא נתבטלה ולכן מהני הולכת הנאה לים המלח, ונראה דזה תלוי במחלוקת רש"י והתוס' והרא"ש בע"ז דף מ"ט בהא דיוליך הנאה לים המלח, דרש"י סבר דמהני הולכת הנאת עצים והפת עצמה מותרת אף בלא נתערבה, והתוס' סבר דבעינן הנאת דמי כל הפת וממילא דהפת עצמה אסורה בלא נתערבה, והרא"ש סובר בהא דדוקא כשנתערב הוא דמהני הולכת הנאה אבל בשיעור ההנאה שצריך להוליך לים המלח סובר כרש"י דמהני הולכת הנאה לים המלח של דמי העצים דכיון שנסתלק מכאן גוף האיסור הותר הכל, והנה לשיטת התוס' צריך לומר דרק בביטול דאיסורו מדרבנן דמדאורייתא כבר נתבטל ברוב שייך לומר דמהני הולכת הנאה ונצטרך לומר גם כאן דאיסורו מדרבנן וכמש"כ הפמ"ג אלא דבזה שכתב דהוא משום דבר חשוב בזה יש לומר דכאן בככר שנאפה בעצי עכו"ם ונתערב באחרים בזה לא שייך לומר דהככר הוי דבר חשוב כיון דאין הככר עצם האיסור אלא דנאפה באיסור וצריך לומר דהא דלא נתבטל הוא משום חומרא דעכו"ם לא בטלה ומ"מ נימא דמדאורייתא בטלה אלא דמדרבנן לא בטלה ומשו"ה מהני הולכת עצים לים המלח, אלא דמ"מ צריך הנאת כל הככר משום דנעשה כל הככר חתיכת איסור דהנאת ע"ז, ועכ"פ לא אשכחן כלל דמהני הולכת עצים לים המלח וא"כ לא שייך לדמות לכאן הולכת הנאת הסכין, אבל לשיטת הרא"ש והריטב"א דסוברים כתוס' דדוקא בנתערב מהני הולכת הנאה, ומ"מ סברי כרש"י דבעינן הולכת דמי עצים ולא בעי דמי כל הככר ולפי"ז שפיר יש לומר גם כאן בבהמה שנשחטה בסכין של עכו"ם דיוליך הנאת הסכין דכל עיקר דלא מהני לפי"ד הולכת הככר הוא משום דכיון דהושבח עצם הככר או עצם הבגד הוי כאילו כולו איסור ולא מהני הולכת הנאת עצים משא"כ כאן דהבהמה עצמה לא הושבחה בזה מהני הולכת דמי סכין, ולפי"ז מבואר שפיר הא דהרמב"ם כתב דבמסוכנת אסורה ולא כתב הא דיוליך הנאה לים המלח דהרמב"ם דפסק בהלכה י"ג כתוס' דבעינן דמי הפת ולפי"ז לא שייך כאן דיוליך דמי הנאת הסכין דלפי"ד אין כלל הלכה של הולכת דמי עצים, אלא דלפי"ז צריך

לבאר הא דלא כתב הרמב"ם גבי חתך בשר דבדיעבד אסור ולא כתב אלא דלכתחילה לא יחתוך וכתב הש"ך בסימן קמ"ב שם דבזה גם הרמב"ם מודה דמהני הולכת הנאה דבזה ודאי דלא הוי כאילו כל הבשר אסור ול"ד למסוכנת דע"י שחיטתו הפקיע שם נבלה מכל הבהמה, ולפי"ד אי אפשר לומר כן דהרי הרמב"ם לא סבר כלל דין דיוליך הנאת עצים אלא דבעי הנאת פת וא"כ למה לא יזרוק כל הבשר לים המלח, ואפשר לומר דכיון דחתך בשר אין ההנאה אלא במקום שחתך ואם יקלוף במקום שחתך נמצא שלא נהנה כלום וכן כתב התפא"י בדעת הרא"ש ואם כי בדברי הרא"ש לא נראה כן ומשמע דסבר דאינו אוסר כלל מ"מ בדעת הרמב"ם אפשר לומר כן [אך סברא זו צ"ע דכשחותך חתיכת בשר ההנאה היא בכל החתיכה ומה שחתך אח"כ את מקום החתך לא מהני דאחרי שכבר חתך בסכין ואפשר לו להשתמש בה לא הועיל בחתיכה השניה כלום].

והנה הרא"ש כתב דמה דאמרינן ואסור לחתוך בה בשר היינו לכתחילה אבל בדיעבד לא נאסר דאי אמרינן דנאסר א"כ מאי פריך ותיפוק ליה משום שמנונית הא משום שמנונית לא היתה נאסרה אלא מקום החתך ועכשיו נאסר כולו, וכתב עוד הרא"ש דאין לומר דפריך מהיתרא דמותר לשחוט בה או מותר לחתוך בה, קשה מאי פריך ותיפוק ליה משום שמנונית הא איצטריך לאשמועינן דהבשר מותר וכח דהיתרא עדיף טפי לאשמועינן דאע"ג דאסור לכתחילה משום שמנונית אם שחט בדיעבד שלא נאסר הבשר, ולכתחילה דאסור זהו דבר פשוט. ועיין ביש"ש ובמהרש"א שהקשו דעכ"פ שפיר פריך דאסור לכתחילה לשחוט ע"מ שיקלפנו דלמא אישתלי ולא עביד, וביש"ש הוסיף עוד להקשות דאפי' אי נימא דלא פשיטא להקשות ולומר דודאי אסור ע"מ שיקלפנו דשמא מותר דא"כ לדברי הרא"ש דמפרש דרק לכתחילה אסור משום ע"ז מאי פריך ותיפוק ליה משום שמנונית דהא באמת מותר ע"מ שיקלפנו, וכתב הרא"ש יוסף דאפשר לומר בכונת הרא"ש דקו' היא דילמא מיירי בסכין נקי או בסכין שאינו ודאי בן יומו דבזה ודאי מותר ע"מ שיקלפנו, אך עכ"פ אכתי תקשי דמאי פריך ותיפוק ליה משום שמנונית דילמא מיירי בסכין נקי ובסתם סכין דבדיעבד מותר בלא קליפה דודאי דמותר ע"מ שיקלפנו, וכתב עוד הרא"ש יוסף דשמא מותר לשחוט בה היינו בדיעבד, וזה דוחק גדול ובהרא"ש א"א לפרש כן דהרי לפי"ד אסור לחתוך היינו לכתחילה ובדיעבד מותר א"כ בהכרח דמותר לשחוט היינו לכתחילה דאל"כ היינו הך ומה חילוק יש בין שחיטה לחתיכה.

והנה התפא"י כתב שם ע"ב ע"ד רש"י ד"ה דוחקא דסכינא דכיון דלא אפסיק הלכתא ואיסורא דאורייתא עבדינן לחומרא דקי"ל דבשל תורה הלך אחר המחמיר ומ"מ לכתחילה לא ישחוט, והקשה התפא"י דאדרבה אם הוא דאורייתא גם בדיעבד אסור

והאיך ישחוט ותירץ דאם היינו אומרים דבדיעבד מותר ודאי דהיה אסור לשחוט ע"מ שיקלוף דכיון דבדיעבד מותר האיך יקלוף דהרי גם הקליפה מותרת משא"כ אם אסור בדיעבד הו"א דישחוט לכתחילה ע"מ שיקלוף ואשמועינן דמ"מ לכתחילה לא ישחוט דהשוחט קאמר ועיין בישׁ"ש סימן י"ב שכתב דאפשר לשחוט ע"מ שיקלפנו ומדמה להא דסימן ה' שכתב שם דמוסרין לשחוט לאינו יודע אם הוא מומחה דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן על סמך שיבדקנו ולא חיישינן להא שמא אישתלי כיון דבדיעבד מותר גם אם לא יבדקו גם אם לא שאלו מותר על סמך שישאלנו, ובאמת לא דמי להתם, דהתם עכ"פ אם ישאלנו ויתברר שאינו יודע תהיה באמת אסורה, אבל הכא דבדיעבד אינו צריך לקלוף א"כ לא שייך לשחוט ע"מ שיקלוף דאח"כ לא שייך שיקלוף, וי"ל דכיון דאם לא יקלוף הרי שעשה איסור לכתחילה בזה ששחט וממילא גם אחר ששחט לא הויא דיעבד דאיסורא מיתלי תלי וקאי, ואין לדמות לאם שוחט שלא ע"מ לאכול דלא מסתבר דיהיה בזה איסור מכיון דבדיעבד יהיה מותר לא שייך בזה חשש שמא יבא לידי אכילה דהתם הוי רק חשש של אכילה אבל בעצמיותו אינו עומד לאכילה אבל היכי ששוחטו לאכלו אלא שחושב לקלוף כיון דבדיעבד מותר מהיכ"ת יקלוף, ומ"מ אפשר דכיון דרוצה לעשות באופן שלא יהי' איסור וכיון דעשה קודם על אופן זה באמת לא אמרינן בזה דבדיעבד מותר והוי כמו לכתחילה.

והנה לפי המבואר דהיכא דבדיעבד מותר, אסור לשחוט ע"מ שיקלוף א"כ כאן אפי' בסתם סכין אסור לכתחילה לשחוט כיון דעכ"פ אסור להשתמש באינו בן יומו אטו בן יומו, דאף דקיי"ל בית השחיטה צונן כבר כתב רש"י בדף ח' ע"ב ד"ה והלכתא דזה דוקא בסכין שהסכין קשה אבל לגבי הבשר ודאי דמבלע דהבשר רך לגבי זה אמרינן בית השחיטה רותח ולפלא על התפא"י בעצמו שכאן בישוב ד' הרא"ש פשוט אצלו דאי מותר בדיעבד מותר לכתחילה ג"כ על סמך קליפה אלא שלא זכר קליפה אלא הדחה והיינו למ"ד מדיח, אבל באמת נראה לי בביאור לשון הרא"ש שדחקו הרבה בדבריו דמה דרצה לבאר דאינו אסור בדיעבד היינו משום דהרמב"ם פסק דאסור גם בדיעבד וגם פסק דרק בדיעבד מותר לשחוט וכתב הכ"מ דהרמב"ם מפרש מותר לשחוט היינו דיעבד אף שהוא דחוק מאוד אבל לכאורה כן הוא הפי' לדברי הרמב"ם ומשמע דהכוונה היא דהסכין מותר לענין שאם ישחטו בדיעבד לא יאסור ואינו דומה לענין שאר דברים כמו כרכר ובגד דהוא אסור לענין דיעבד וא"כ דברי הרא"ש פשוטים דאם נימא דאסור בדיעבד א"כ לא נפרש מותר לענין לכתחילה וע"ז פריך שפיר דא"כ מאי פריך ותיפוק לי' משום שמנונית דהא נ"מ לענין לאסור הבשר ואמרינן דהוא מותר משום עכו"ם דאינו

אוסר את הבשר, והראש יוסף כתב דשמא מותר לענין דיעבד קאמר וזה דוחק אבל בעצמו פי' דעת הרמב"ם כמ"ש הכ"מ דהרמב"ם מפרש לענין דיעבד וא"כ אם הרא"ש מכוין בעיקר לדעת הרמב"ם אינו דוחק כלל.

אכן כ"ז הוא לפי מה שפירש הכ"מ בדעת הרמב"ם דמותר היינו בדיעבד ולפי"ז צ"ע קושית הרא"ש אבל לפי"מ שנתבאר בדעת הרמב"ם דטעמו הוא משום לא תביא א"כ לא קשה כלל דבאמת ר"נ מיירי לכתחילה וכן מיושב מה שפירש הרמב"ם אסור לחתוך בה על לכתחילה.

פרק ח

הלכה א

כל שאין בו חפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אע"פ שנעבד הרי זה מותר בהנאה, לפיכך עובדי כוכבים העובדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות הנטועין מתחלתן לפירות ואת המעיינות הנובעין לרבים ואת הבהמה הרי אלו מותרין בהנאה ומותר לאכול אותן הפירות שנעבדו במקום גדילתן ואותה הבהמה. ואין צריך לומר הבהמה שהוקצת לעבודת כוכבים שהיא מותרת באכילה בין שהקצוה לעובדה בין שהקצוה להקריבה הרי זו מיתרת, במה דברים אמורים שאין הבהמה נאסרת בשלא עשה בה מעשה לשם עבודת כוכבים אבל עשה בה מעשה כל שהוא אסרה, כיצד כגון ששחט בה סימן לעבודת כוכבים עשאה חליפין לעבודת כוכבים אסרה וכן חליפי חליפין מפני שנעשים דמי עבודת כוכבים, במה דברים אמורים בבהמת עצמו אבל אם שח בהמת חבירו לעבודת כוכבים או החליפה לא נאסרה שאין דאם אוסר דבר שאינו שלו, המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה, חפר בה בורות שיחין ומערות לשם עכו"ם אסרה.

השגת הראב"ד בד"א בבהמת עצמו אבל אם שחט וכו,' א"א אינו כן אלא אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה כדרב הונא ובהכי קיימא לן שמעתהא במסכת ע"ז אליבא דהלכתא מיהו דוקא בעובד כוכבים או בישראל מומר אבל בישראל אחד אמרינן לצעוריה קא מכיון עכ"ל.

הנה מדברי הרמב"ם משמע דפסק דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כלל ואפי' ע"י מעשה, ולכאורה סותרים דבריו למש"כ בפ"ב מהל' שחיטה הכ"א דישראל השוחט בהמת חבירו לשם עכו"ם אינא אסורה שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו שאין כוונתו אלא לצערו, ומשמע דמעיקר הדין יכול לאסור ע"י מעשה, ועכו"ם ששחט בהמת חבירו נאסרת, והנה כדי לבאר דעת הרמב"ם בדין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו נביא

מה שכתב הרמב"ם בפ"ד מאיסורי מזבח הל' ה' ו' וז"ל המוקצה אם הוא שלו והוקצה קודם שיקדיש נפסל, הקצה של חבירו או שהקצה שלו אחד שהקדישו הר"ז מותר שאין אדם מקצה דבר שאינו שלי, הנעבד בין שעבד שלו בין של חבירו בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה בין לפני הקדש בין לאחד הקדש הר"ז אסור עכ"ל וכתב הראב"ד ע"ז בין שעבד שלו בין שעבד של חבירו, א"א במס' ע"ז אוקמוה של חבירו בשעשה בה מעשה עכ"ל, והכ"מ שם כתב מקור דברי הרמב"ם מהתוספתא פ"ד דתמורה ולא הזכיר התוספתא פ"ו דע"ז דשם איתא להדיא גם מה שכתב הרמב"ם דאם הקצה אחר הקדש מותרת, והכ"מ כתב ע"ז שלא מצא זה בתוספתא וזהו בתוספתא דתמורה, אלא דמה דאיתא בתוספתא דתמורה דנעבד בין שלו בין של חבירו בין לפני הקדש בין לאחר הקדש זה ליתא בתוספתא דע"ז רק בתוספתא דתמורה, ועל דבר השגת הראב"ד דבגמ' בע"ז דף נ"ד אוקמוה כשעשה בה מעשה כתב הכ"מ דיש לומר דהגמ' דע"ז קאי להדיוט אבל לגבוה אסור אפי' בשל חבירו וזהו מאי דתניא בתוספתא, והקשה ע"ז הלח"מ דבע"ז שם פריך בגמ' מברייתא דקתני נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר אברייתא דקתני דנעבד באונס וסבר לפרש דאיירי דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה,' ומתרץ דאונס היינו דאנסוהו עכו"ם והשתחוה לבהמתו, וחזקיה מתרץ דאיירי דעשה בה מעשה שניסך לה יין בין קרניה וזו אברייתא בתרייתא אבל קמייתא דקתני דנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר ע"כ לא עשה מעשה, וא"כ איך אפשר לומר כדברי הכ"מ דבסוגין איירי להדיוט, דהא להדיוט אפי' בשלו אינו אסור נעבד דהא בע"ח אינן נאסרין בלא עשה בהן מעשה.

עוד הקשה הלח"מ דהא בזבחים דף קי"ד אמר בגמ' דמוקצה ונעבד לאחר הקדש אינו אסור משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והתם מיירי להדיא לגבוה דקאי אמתני' לדין שחט בחוץ, עוד הקשה דאפי' אם נימא דכונת הרמב"ם דנעבד בשל חבירו אסור איירי בעביד בה מעשה קשה דהא שיט הרמב"ם בפ"ח מהל' עכו"ם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' ע"י מעשה, והראב"ד לשיטתו מיושב דהא חולק בהל' עכו"ם על הרמב"ם, אבל לשיטת הרמב"ם קשה, וכתב בזה דהרמב"ם סובר דאינו אוסר להדיוט אפי' ע"י מעשה, אבל לגבוה נאסר ע"י מעשה.

והנה מהתוספתא דמחלק בין מוקצה לנעבד מוכח לכאורה כהרמב"ם דנעבד אסור אפי' בלא עשה מעשה, דאי בעשה מעשה אמאי לא יהי' אסור מוקצה, אלא דהלח"מ כתב דהרמב"ם באמת מיירי בעשה בה מעשה ומ"מ יש חילוק בין מוקצה לנעבד דמוקצה אפי' בעשה בה מעשה לא מהני לאסור בשל חבירו, והוכיח זה דהרמב"ם לשיטתו דבמוקצה בשלו אינו אסור עד שנעשה בה מעשה, וא"כ בשל חבירו דתניא דאינו נאסר

היינו דאפי' ע"י מעשה אינו אסור, וטעמא דמילתא דמוקצה בשל חבירו אינו נאסר אפי' ע"י מעשה יש לומר משום דנעבד כיון שעבדו הא עשה אותו לע"ז, ולכן אפי' בשל חבירו מהני מעשה לעשות אותו דין נעבד ליאסר לגבוה אף דלפי שיטת הרמב"ם לא נעשה ע"ז ממש ליאסר להדיוט, אבל מוקצה דאינו אלא הכנה והזמנה ולכן אפי' ע"י מעשה לא מהני להכינו ואין זה מוכן כיון דאין לו רשות להכין של חבירו.

אכן קשה לבאר דברי הרמב"ם כהלח"מ דכונתו ע"י מעשה דודאי הי' לו לפרש ולא לסתום דבודאי משמע מדבריו דבנעבד בכל אופן נאסר לגבוה אפי' בלא עשה בה מעשה כמו בשלו דנאסר בלא מעשה דהא סתם הנעבד בין בשלו בין בשל חבירו בין לפני הקדש בין לאחר הקדש אסור.

ואמנם יש לומר כד' הכ"מ דהברייתא דע"ז דקתני נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר מיירי להדיוט אלא דנ"מ בין שינוייא קמא לשינוייא דחזקיה דאין לומר כן אלא לשינוייא קמא, והיינו דלפי"מ דסובר הרמב"ם בפ"ח מהל' עכו"ם דעשה בו מעשה מהני בבע"ח לאסור להדיוט דוקא בשלו אבל לא בשל חבירו, א"כ נוכל לומר דמה דתניא דנעבד אסור היינו בעשה בה מעשה ואף דסתמא קתני זהו משום דבאמת לא תניא בהדיא דהוא קאי בבע"ח, א"כ שפיר תניא סתמא וכל חד כדיניה דמידי דלאו בע"ח נאסרין בלא מעשה ובע"ח במעשה, ומ"מ דוקא בשלו ולא בשל חבירו, אלא דקשה מה מקשה מעיקרא מהברייתא דבין על הברייתא דשל חבירו מותר הא אפשר לומר דהברייתא דבין באונס מיירי לגבוה וכן משמע באמת דהא בתוספתא מתניא לה בהדי מוקצה דאינו אסור אלא לגבוה, וכן קתני נמי הך ברייתא בתוספתא דתמורה דהוא ודאי לגבוה.

ונראה דאפשר לומר דהרמב"ם סובר דהך דינא תליא בדין נעבד מחובר אם אסור לגבוה דזהו אבעיא דרמב"ח בע"ז דף מ"ו ע"ב אם יש נעבד במחובר לגבי גבוה, ורבא סבר דאסור דאף דדרשינן ולא ההרים אלהיהם מ"מ נאסר משום נעבד, ולפי"ז יש לומר דאף דאין אוסר דבר שאינו שלו ולא נעשה ע"ז מ"מ לגבוה נאסר משום נעבד, אבל לרב הונא בדר"י דסבר דמחובר אינו נאסר משום דאמרינן ולא ההרים אלהיהם לא שנא להדיוט לא שנא לגבוה א"כ גם בדבר שאינו שלו דלא נעשה ע"ז אינו נאסר גם לגבוה, ואף דכן נוכל ללמד מדין נעבד בע"ח דודאי לכו"ע אסור לגבוה, אף דמותר להדיוט וא"כ איך אפשר לתלות דין דבר שאינו שלו בבע"ח במחלוקת אם נעבד מחובר אסור לגבוה, אבל יש לבאר דשפיר יש לומר דתלוי זה בזה, דהא חזינן דרמב"ח מיבעי לי' ור"ה בדר"י סבר דאף דנעבד בבע"ח אסור לגבוה מ"מ נעבד במחובר מותר, וכבר העירו מזה בתוס' וכתבו דמחלק בין בע"ח למחובר, אבל לא כתבו טעמא דמילתא, ונראה דהוא משום

דבבע"ח הא ליכא קרא דלא נעשה ע"ז והא דנעבד בע"ח מותר להדיוט ילפינן בתמורה דף כ"ט מדאצטריך קרא לאסור לגבוה מכלל דלהדיוט שרי, ולכן סבר רמב"ח דמיבעי לי' דנעבד במחובר דיש לומר דמה דגלי קרא דנעבד בע"ח אינו אסור להדיוט אינו משום דלא נעשה ע"ז אלא דגלי קרא דאף דכתיבי קראי דאסור ליהנות מע"ז ממה דאינו בע"ח, אבל בע"ח אינן נאסרין וכיון שכן שפטיר דנאסר לגבוה, אבל מחובר כיון דדרשינן ולא ההרים אלהיהם דמחובר אינו נעשה ע"ז א"כ לא נעשה נעבד כלל וא"כ יש לומר דמותר גם לגבוה, והכי סבר באמת רק הונא בדר"י, אבל רבא סבר דאף דמחובר לא נעשה ע"ז מ"מ לא פקע מיניה שם נעבד דעכ"פ הא עבדו אותו והעובדו בסייף' לכן אסור לגבוה, ולרבא יש לומר דבע"ח ג"כ לא נעשה ע"ז כלל ומ"מ אסור לגבוה.

ונמצא מבואר דשפיר יש לתלות הך דינא אם נעבד בדבר שאינו שלו בלא מעשה נאסר לגבוה בפלוגתא אם יש נעבד במחובר אצל גבוה, דאף דבע"ח ודאי נאסרין לגבוה אף דאין נאסרין להדיוט מ"מ מזה לא נוכל ללמוד לדין דבר שאינו שלו, דבזה מסתבר דאינו יכול לעשות דבר שאינו שלו שיהי' על זה דין ע"ז, ולכן אין ראיה מדין בע"ח דאף דמותרין להדיוט מ"מ אסורין לגבוה דלר"ה בדר"י ע"כ נעשה ע"ז אלא דגזה"כ דאינו נאסר להדיוט וכמו שכתבנו, ולכן לר"ה בדר"י דסבר דנעבד במחובר אינו נאסר גם לגבוה מכיון דלא נעשה ע"ז מקרא דולא ההרים אלהיהם ה"נ יש לומר דדבר שאינו שלו דלא נעשה ע"ז נמי אינו נאסר לגבוה, אבללרבא דסבר דגם נעבד במחובר דאינו נעשה ע"ז ומ"מ דין הוא דנאסר לגבוה מכיון דנעבד בה, א"כ שפיר יש ללמוד מזה דגם נעבד בע"ח שאינו שלו אסור לגבוה.

אח"כ ראיתי דעיקר שיטת הרמב"ם ובאופן שכתבתי מבואר כן בירושלמי בע"ז פ"ג הל' ה' אלא דהירושלמי מדמי באמת לדין בע"ח דאף דאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ה"נ דבר שאינו שלו אף דאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה, והכי איתא הנעבד אית תניי תני בין שלו בין של חבירו אסור ואית תניי תני שלו אסור ושל חבירו מותר, מאן דמר בין שלו בין של חבירו אסור ר' יהודה (דסבר אדם אוסר דבר שאינו שלו) ומאן דמר שלו אסור ושל חבירו מותר ר' יוסי ור' שמעון (דסברי אין אדם אוסר דברי שאינו שלו) ר' יוסי בשם ר' אילא דברי הכל היא כמה דתימר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ודכוותה דבר שאינו שלו אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה, אלא דמ"מ אין סתירה מד' מהירושלמי למש"כ דתליא בדין נעבד במחובר דיש לומר דר' אילא סובר כרבא דאיכא נעבד במחובר דיש לומר דר' אילא סובר כרבא דאיכא נעבד במחובר אף דאינו נעשה ע"ז ולדידיה שפיר נאמר דגם בע"ח דאינו נאסר להדיוט הוא

משום דאינו נעשה ע"ז, ולכן שפיר למד ר' ילא דין דבר שאינו שלו מדין בע"ח דכמו דבע"ח נאסרין לגבוה אף דאינו נעשה ע"ז ה"נ דבר שאינו שלו אף דאינו נעשה ע"ז נאסר לגבוה, ויש לומר עוד דמה דאמר מעיקרא דפליגי בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי ור"ש ולא מדמי להא דבע"ח נאסר לגבוה הוא משום דסבר כר"ה בדר"י דאין נעבד במחובר ובע"ח נעשה ע"ז ולכן לא דמי דבר שאינו שלו לבע"ח דבדבר שאינו שלו לא נעשה כלל ע"ז ודמיא למחובר, ור' אילא סבר כרבא ושפיר מדמי זה לזה וכנ"ל, ולר' אילא נוכל לומר דברייתא דתניא דשלו אסור ושל חבירו מותר היינו להדיוט אבל לגבוה מודה דאסור, אלא דמ"מ אכתי צריכים אנו לבאר מה דבע"ז דף נ"ד מוכח דגם לגבוה אינו אסור בלא עשה בו מעשה, וכן הא דבזבחים דף קי"ד קאמר הגמ' בפשיטות גבי דין נעבד לגבוה דנעבד אחר הקדש אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ואמנם לפי מה שכתבנו דהך דינא דנעבד בשל חבירו תלוי בדין נעבד במחובר א"כ שפיר נוכל לומר דמעיקרא אזיל הסוגיא לתרץ רומיא דהני תרי ברייתות גם למאן דלא סבר דנעבד במחובר אסור לגבוה דהא מעיקרא רמב"ח הוא דמשני כשאנסוהו נכרים, ורמב"ח הא מיבעי ליה ואף דאח"כ גם רבא משני בטעמא דאנסיהו נכרים אסור, זהו משום דבאמת פשטה דבין באונס לא משמע דהכונה בשל חבירו אלא דאנסוהו נכרים, ולכן שפיר משני רבא כהלכתא דגם באונס אסור, אבל מה דפריך מדעיקרא לא סבר דנעבד במחובר אסור לגבוה וכנ"ל אבל להלכה שפיר נוכל לומר דברייתא קמייתא הוא להדיוט וקתני סתמא ובמידי דלאו דבע"ח אפי' בלא מעשה ובבע"ח דוקא שעה בה מעשה וכשיטת הרמב"ם בה' עכו"ם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' ע"י מעשה ולכן בשלו אסור ובשל חבירו מותר, וכל זה לשינוייא קמא אבל לחזקיה דסבר כעולא אמר ר' יוחנן דבעשה בה מעשה אף בשל חבירו נאסר להדיוט א"כ אי אפשר לומר דברייתא קמייתא הוא להדיוט ובלא מעשה דא"כ גם בשלו אינו אסור, ואף דאפשר לאוקמי במידי דלאו בע"ח, קשה לומר כן דסתם נעבד הוא גם בבע"ח כדדרשינן מן הבקר להוציא הנעבד, וע"כ דגם ברייתא קמייתא הוא לגבוה ומ"מ בשל חבירו מותר ולכן צ"ל דחזקיה באמת סבר כר"ה בדר"י דמחיבר נעבד לא נאסר לגבוה ולכן גם בשל חבירו אינו אסור וכמו שכתבנו.

ועכשיו יש לבאר גם הסוגיא דסוף זבחים דכיון דקאי שם לפרושי מתני' דתנן נעבד בין כל פסולי קרבן לענין דין שחט בחוץ דפטור, וע"כ צריך לאוקמי' מתניתין גם למ"ד דגם לגבוה אינו אוסר בשל חבירו,ובפרט להני אמוראי דסברי דעשה בה מעשה נאסרין אף להדיוט שהם אמוראי קמאי רב הונא ור' יוחנן בחולין דף מ' ולדידהו מוכח מברייתא

דע"ז דבשל חבירו מותר גם לגבוה, כיון דע"כ ברייתא דבשלו אסור ובשל חבירו מותר איירי בלא עשה מעשה, ולכן ע"כ מוקי מתני' בקדשים קלים ואליבא דר"י הגלילי, אבל להלכה פסק שפיר הרמב"ם כדאיתא בתוספתא דלגבוה אסור נעבד אפי' בשל חבירו ואפי' בשל הקדש וכדאיתא בירושלמי טעמא דכיון דאסור בע"ח לגבוה, ה"נ אסור של חבירו, וכמו שבארנו דזה תליא בדין נעבד במחובר דיי"ל כרבא דאסור לגבוה.

ובטעמא דחלוק דין מוקצה מדין נעבד בשל חבירו יש לומר כמש"כ למעלה לדברי הלח"מ דאף דאנו מדמין לדין בע"ח ולדין מחובר דאינן נאסרין להדיוט ומ"מ נאסרין לגבוה זהו דוקא בנעבד דעכ"פ עבד אותו ועובדו בסייף ואית ביה שם נעבד אבל דין מוקצה דאינו אלא הכנה והזמנה אין לו רשות כלל על של חבירו לעשותו מוקצה ולא חשיב הוקצה לעכו"ם, וממוקצה דבע"ח דמותר להדיוט ואסור לגבוה אין ללמוד דהא עיקר מוקצה אינו אסור להדיוט אפי' מידי דלאו בע"ח וגם ליכא חידוש במה דבע"ח נאסרין, כיון דבאמת לשיטת הרמב"ם אינן נאסרין בלא עשה בה מעשה, וא"כ מוקצה שפיר קם אדינא דבשל חבירו אינו נאסר דמסתבר בזה טעמא דאין לו רשות להקצות של חבירו.

והנה כל זה כתבנו לפימש"כ הרמב"ם כאן בהל' עכו"ם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' ע"י מעשה, אכן הכ"מ הקשה ממש"כ הרמב"ם בפ"ב מה' שחיטה דדוקא ישראל אינו אוסר דבר שאינו שלו מפני שאין מכוין אלא לצערו והוא מדאמר ר"נ ור"ע ור"י בחולין דף מ"א ע"א דאפי' למ"ד אדן אוסר דבר שאינו שלו ה"מ כותי אבל ישראל לצעוריה קמכוין, ומוכח דאף דהרמב"ם סובר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ ע"י מעשה הי' אוסר וכרב הונא, ולכן כתב הטעם שאינו שלו מ"מ ע"י מעשה הי' אוסר וכרב הונא, ולכן כתב הטעם שאינו מכוין אלא לצערו, ולפי"ז כתב הכ"מ דמה שכתב הרמב"ם בהל' עכו"ם בסתם שאין אדם אוסר דברי שאינו שלו כונתו ג"כ בישראל ומשום שאינו מכוין לצערו, וסמך על מה שכתב בהל' שחיטה, ולפי"ז אינו מיושב לגמרי מה שכתבנו דלהרמב"ם להלכה מה דתניא הנעבד בשלו אסור ובשל חבירו מותר דמיירי ובבע"ח מיירי בעשה בה מעשה דאז נאסר גם בע"ח בשלו, ובשל חבירו אינו אסור אפי' ע"י מעשה, אבל לפי דברי הכ"מ נצטרך לומר דהברייתא מיירי בשל ישראל ונאמר דמה דאמרינן לצעוריה קמכוין אינו אלא לאסור להדיוט אבל שלא לאסור לגבוה לא מצינו דמהני סברא דלצעורי קמכוין כיון דאינו נאסר בהנאה אין כאן לצעורי, אלא דמ"מ הוא דוחק לחלק בזה ודוחק הוא לומר דהברייתא מיירי דוקא בשל ישראל, ואף דלשון בשל חבירו אפשר דמשמע בישראל מ"מ אינו מיושב, דהו"ל לפרש דבשל עכו"ם אסור.

אלא דבאמת עיקר דברי הכ"מ אינם מיושבים לומר דהרמב"ם סמך על מה שיכתוב בהל' עכו"ם דלא כרב הונא דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה זהו משום דפסק כרב פפא דאמר שם אי לאו דאמר רב הונא סימן אחד לא הוי חטאת הוי חטאת תיובתיה מאי מעשה מעשה רבה, ודברי רב פפא הם לומר דעל ר' יוחנן דאמר עשה בה מעשה אסר הלא קשיא מהברייתא דחטאת העוף, דאף דר"פ בעצמו תירץ כגון שהי' חצי קנה פגום אפשר דדוחק לאוקמא כן, ולכן סבר הרמב"ם דהלכה במעשה רבה דהיינו בשחיטת ב' סימנים קיי"ל כר' יוחנן דאוסר דבר שאינו שלו, אבל במעשה זוטא כמו בסימן אחד אינו אוסר, ולפי"ז מיושבים דברי הרמב"ם דבפ"ח מה' עכו"ם מיירי הרמב"ם במעשה זוטא שכתב בד"א שאין הבהמה נאסרת בשלא עה מעשה לשם עכו"ם אבל עשה בה מעשה כל שהוא אסרה כגון ששחט סימן אחד לעכו"ם אסרה וכו' בד"א בבהמת עצמו אבל אם שחט בהמת חבירו לעכו"ם או החליפה לא נאסרה עכ"ל, א"כ נוכל לומר דכונתו על מה שכתב מקודם ששחט סימן אחד לעכו"ם וכן עשאה חליפין לעכו"ם דשניהם מעשה זוטא הם אבל בפ"ב מהל' שחיטה הא מיירי בשחיטה גמורה ולא הזכיר שם סימן אחד וכתב בסתם מדין שחט לעכו"ם דאם הוא אינו שלו אינו נאסר, וע"ז שפיר הוצרך לומר בטעמא משום דישראל אינו מכוין לעכו"ם אלא לצערו דסתם שחיטה היא שחיטה גמורה דשפיר אוסר אי לאו טעמא דלצעורי קמכוין.

והנה מדברי הרמב"ם מוכח דמה דמוקצה להקריבה לעכו"ם אינה נאסרת להדיוט הוא משום דהבהמה היא בע"ח ואין בה תפיסת ידי אדם, ולפי"ז אם הוקצה בשר להקריבה לעכו"ם הבשר נאסר וקשה דהא כתב בפ"ז הל' ט"ו בשר או יין או פירות שהכינוס להקריבה לעכו"ם לא נאסרו בהנאה אע"פ שהכניסום לבית עכו"ם עד שיקריבום לפני', והוא ממתני' בע"ז דף כ"ט וא"כ ליכא דין מקוצה על תקרובת ליאסר לזרים אפי' אם נימא דלקרבן אסור מוקצה לתקרובת, ואף דיש לומר דמה שכתב שהכינוס זהו קודם שעשו בזה מעשה כדין מוקצה, מ"מ אינו מיושב דמלשון עד שיקריבום לפני' משמע דאין דרך אחרת שיאסר הבשר אלא בהקרבה לפני ע"ז מדין תקרובות ולא במעשה של הכנה מדין מוקצה, אמנם בפ"ז הל ט"ו כתב הרמב"ם לא נאסרו בהנאה ואפשר דבאכילה נאסרו וא"כ ניחא מש"כ דבהמה שהוקצוה להקריבה הר"ז מותרת דהיינו דהיא אפי' באכילה, אלא דבאמת אין טעם למה יהי' איסור באכילה במידי דלא בע"ח שהקצום לתקרובות כיון דאין הקדש לעכו"ם, והעירוני עפ"מ שכתבתי מכבר בד' הרמב"ם הל' כלאים פ"ה הל' ט"ו שכתב הר"ז מותר בהנאה והשיג הראב"ד וכתב דמותר אפי' באכילה, וכתבתי דהרמב"ם סובר דבאכילה אסור מכל שתיעבתי לך ה"ז בבל תאכל וכדאמר בחולין דף

קטו"ו ע"א וע"ש בתוס' דגם גוף הדבר נאסר לא רק היוצא, ועפי"ז אפשר לומר כן גם כאן, אכן שבתי וראיתי דגם שם א"א לומר כן דהא כתב הרמב"ם בפי"ח מהל' פסוה"מ דקרא דלא תאכל כל תועבה הוא רק בפסוה"מ והאריך בזה בבית הלוי ת"א סימן ל' וצ"ע, ועי' מש"כ עדו בענין מוקצה לע"ז באבהא"ז ח"ה בפ"ג ובפ"ד מאיסורי מזבח.

ומש"כ הרמב"ם לפיכך עובדי כוכבים העובדים את ההרים, לכאורה צ"ע למה הזכיר כאן עכו"ם, ונ"ל דהוא משום דבסוף ההלכה כתב חפר בה בורות שיחין ומערות לשם עכו"ם אסרה ולא הזכיר השתחוה והיינו דוקא בעכו"ם של עכו"ם דאסרה מיד, והטור כתב חפר בה בורות והשתחוה אח"כ נאסר ועיין מש"כ בזה הריטב"א בגמ' נ"ד ע"ב, אבל באמת לא מסתבר דליהני השתחוה כיון דעכשיו בשעת מעשה לא אסרה מה מהני השתחוה של אח"כ דהוי בלא מעשה.

פרק ט

הלכה א

שלשה ימים לפני חנם של עובדי כוכבים אסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים, ללוות מהן ולהלוותם ליפרע מהן ולפרוע להם מלוה בשטר או על המשכון אבל מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם ומותר למכור להן דבר שאינו מתקיים כגון ירקות ותבשיל עד יום חנם, במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אינו אסור אלא יום חנם בלבד, עבר ונשא ונתן עמהן באותן השלשה ימים הרי זה מותר בהנאה, והנושאר ונותן ביום חנם עמהן הרי זה אסור בהנאה.

ברש"י במתני' פירש אהא דאסור לשאת ולתת עמהן דכולהו משום דאזיל ומודה לעכו"ם, וכתב הר"ן דאף דבגמ' בעי אי משום הרוחה פי' משום דאזיל ומודה או משום לפ"ע נקיט רש"י משום דאזיל ומודה משום דרהיטא דסוגיין הכי, אכן בדף י"ב ע"ב פירש"י דלמזבן מינייהו דבר המתקיים שרי משום דמוכר עצב הוא, והתוס' שם כנראה לא קרסי ברש"י דבר המתקיים וכתבו דרש"י חזר בו ממה שפירש במתני' דלשאת ולתת היינו מקח וממכר, ומש"כ רש"י בדי"ב זהו ממה דאמר בדף ו' תני רב זביד דבר שאין מתקיים מוכרין להם אבל אין לוקחין מהן ומפרש דדוקא דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהם אבל דבר המתקיים מותר אבל הר"ן בשם הגאונים כתב דליקח אסור בין דבר המתקיים בין דבר שאינו מתקיים.

והנה במה דפריך הגמ' בדף ה' ע"ב ומי בעינן כולי האי פירש"י דניחוש דזבין לה עכו"ם להאי בהמה לצורך יום אידו ג' ימים קודם לכן, והקשה הר"ן דהא סוגיא דמשום הרוחה

היא. לכן פי' הר"ן דכל זמן שהוא מתעסק בצרכי ע"ז שלו אזיל ומודה. אבל הוא דחוק דמנין פשיטא לי' לגמ' כ"כ דתלוי בזמן שהוא מתעסק בצרכי ע"ז ואפשר מדם דהוא בכלל גבול קרוב דעד ג' ימים אזיל ומודה וכעין זה מצינו שלשה ימים לבכי במ"ק דכ"ז דמוכח דשלשה ימים הוא גבול קרוב, ומדברי הר"ח בפירושו משמע דמה דאמר רבא דאזיל ומודה אינו קאי על לשאת ולתת עמהן וטעמא משום דמקח וממכר לא תמיד יש בזה משום שמחה דאפילו לוקח שהוא שמח מ"מ אם הוא קונה זבינא דרמי על אפיה מצינו בנדרים ל"א דהנאת מוכר הוא ולא הנאת לוקח, ולכן בשלשאת ולתת גם ללישנא דמום הרוחה טעמא הוא דמשום דבזה דמרוח לו יהיה לו קרוב יותר להקריב הבהמה שלו ביום אידו דאם יחסר לו זה שהוא קונה או המעות במה שהוא מוכר יהיה זה עיכוב ולא ילך ויקריב ביום אידו ומה דתלי הגמ' בקריבת הזמן היינו משום דאל"ה לעולם לא יהיה מותר וע"כ דלא חיישינן אלא בזמן שהוא קרוב להתעסק בצרכי הקרבתו, ועל טעמא דאזיל ומודה שפיר הקשינו דמנ"ל דתליא בזמן הקרבה אבל אי משום הרוחה שפיר תליא בזמן הקרבה ומ"מ בזה ודאי הוא כדברי הר"ן וכמו שפסק הרמב"ם דסוגיין הוא משום הרוחה דהא תניא דדוקא דבר שאינו מתקיים מוכרין להם ומוכח דכל דבר אין מוכרין אפי' מה דאינו בר הקרבה.

ובשיטת רש"י והתוס' והר"ן דבמוכר ולוקח שייך נמי אזיל ומודה צריך ליישב דלא יקשה מההיא דנדרים דאמרינן דבזבינא דרמי על אפיה הנאת מוכר הוא ולא הנאת לוקח, ונראה דחלוק דין נדרים מהכא דבנדרים הוי העיקר אם המודר נהנה מהמדיר אבל מ"מ הוא נהנה בזה שנזדמן לו מה שעכ"פ הוא צריך עכשיו לקנות ושייך בזה אזיל ומודה, אלא דמ"מ אינו מבואר דכיון דנימא דעכ"פ הלוקח נהנה א"כ המוכר גורם לו ההנאה.

הלכה ו

דברים שהן מיוחדין למין ממיני עכו"ם שבאותו מקום אסור למכור לעבודי אותה עבודת כוכבים שבאותו מקום לעולם ודברים שאינן מיוחדין לה מוכרין אותה סתם ואם פירש העובד כוכבים שהוא קונה אותם לעבודת כוכבים אסור למכור לו אלא אם כן פסלו מלהקריבו לעבודת כוכבים. היה מעורבין דברים המיוחדין עם דברים שאין מיוחדין כגון לבונה זכה בכלל לבונה שחורה מוכר הכל סתם ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעבודת כוכבין וכן כל כיוצא בזה.

הנה רבינו השמיט הברייתא דמכולן מוכרין להם חבילה, ומש"כ היו מעורבין דברים המיוחדין וכו' כתב הכ"מ דמקור דברי הרמב"ם הוא במתני' י"ג ע"ב דאמר ר' יהודה מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולין ואף דמשמע דת"ק פליג עליה, מ"מ פסק כר"י משום

דרב אשי דבעי תרנגול לבן למי ויהבי ליה שחור ושקל אי מותר לו למכור תרנגול לבן ופירש"י דבעי' זו קאי אליבא דר"י ולכן פסק כר"י, וקשה טובא כיון דיסוד דברי הרמב"ם הוא מדברי ר"י בתרנגול לבן והוא השמיט מתני' דתרנגול לבן והביא לבונה זכה בתוך לבונה שחורה ואין זה דרך הרמב"ם כלל.

והנה נמצא אתי תשובת שאלה בענין זה, ובתוך הדברים יבואר דעת הרמב"ם, וזה לשון השאלה, בעיר פלונית מוכרים הקצבים הטרפה שלהם בקביעות לחנונים שאינם יהודים מוכרים זה בקביעות לבני ישראל עבריינים וגם למחזיקי בתי אוכל שמאכילים טרפות לאוכלים בזדון וגם בשגגה היינו שהאוכלים יש מהם שאינם יודעים שבשר שאוכלים הוא בשר טרפה, ועתה צריך לדעת אם הקצבים מוכרים עפ"י דין הבשר שלהם להאינם יהודים, ואם יש בזה איסור דרבנן או איסור דאורייתא.

והנה לכאורה יש לדון בזה להקל מדברי הגמ' בע"ז דף י"ד ע"א דאמרינן גבי מוכרין להם חבילא וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחריני ומקטרי אמר אביי אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן, ובתוס' דף ט"ו ע"ב ד"ה לעכו"ם הקשו מהא דאמרינן דאסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם ותי' דהתם מיירי בעכו"ם שאינו מוזהר על לפני עור אבל הכא דמיירי בישראל החשוד איכא לפני עור משום דאנו מוזהרין שלא יבוא שום ישראל לידי תקלה ואסור להכשילו שיעבור במכירת בהמה לעכו"ם וא"כ בנדון דידן דהמכשול הוא ע"י עכו"ם הוי לפני דלפני דלא מפקדינן אכן באמת היתר זה אינו דהרא"ש כתב להדיא שם בסי' י"ד. וז"ל ודוקא גבי עכו"ם אבל גבי ישראל חיישינן להכשיל חיישינן אלפני דלפני כדאמר בפסחים בפ' כל שעה גבי ראבא דטבעא בחישתא דאסור לזבוני לעכו"ם דילמא הדר ומזבנא לישראל, עכ"ל, והנה בפשוטו אין אנו צריכין לדברי הרא"ש דהא גמ' מפורשות הוא בכמה מקומות דכל דבר איסור אסור למוכרו לעכו"ם אם יש חחש שמא ימכור העכו"ם לישראל וכמ שהביא הרא"ש מארבא וכמו בהא בספק דרוסה בחולין דף נ"ג ע"ב ושם בדף צ"ג ובש"מ, ומה שהוצרכנו להביא ראיה לנדון שלנו מדברי הרא"ש היא משום שלא נבוא לחלק דכי אסור למכור הוא דוקא היכי שהאיסור אינו ניכר דאז ודאי היא הלכה פסוקה בכמה מקומות דאסור למכור לעכו"ם שמא ימכרנו לישראל אבל היכי דהאיסור ניכר ורק דהחשש הוא משום ישראל עבריין אפשר דזה אסור רק היכי שהישראל מושיט בעצמו כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח אבל היכי שהישראל מוכר לעכו"ם לא הוי זה אלא לפני דלא מפקדינן, ולכן הבאתי מדברי הרא"ש דכתב להדיא לחלק בין היכי שהישראל יעבוד ובין היכי שהעכו"ם יעבור דמה דאמרינן דאלפני דלפני לא מפקדינן הוא דוקא בעכו"ם דאין אנו חוששין למה שיכשל עכו"ם

ואסור רק להכשילו בידים ולכן אלפני דלפני לא מפקדינן אבל בישראל שאנו מוזהרין שלא יכשל אסור גם בלפני דלפני, ואם הרא"ש היה סובר לחלק בין שוגג למזיד א"כ בחנם חלק בין ישראל לעכו"ם דהא בעכו"ם מיירי במזיד והתם בארבא דטבעא בתישתא מיירי שיכשלו בשוגג ומוכח דהרא"ש אינו סובר כלל לחלק בין שוגג למזיד אלא בין עכו"ם לישראל ואף דאפשר דהרא"ש סובר דבעכו"ם אף שלא יכשל בשוגג אין איסור בלפני דלפני מ"מ אין זה מיושב כלל דעכ"פ מסוגיא זו אין ראיה כלל על שוגג וא"כ מכיון דמיירי במזיד אין שייך לחלק בין עכו"ם לישראל כיון דבישראל ג"כ אין איסור במזיד, וע"כ דסובר הרא"ש דאין חילוק לענין להכשיל ישראל בין שהישראל יכשל בשוגג או שיכשל במזיד והוא ברור.

הראכתי בזה משום שראיתי להדגול מרבבה ביו"ד סי' קנ"א שרוצה ליישב שם ד' הש"ך ולומר דהש"ך סובר לענין לא קאי בתרי עברי דנהרא לחלק בין מזיד לושגג דאף דכתבו התוס' ריש שבת דבלא קאי בתרי עברי דנהרא נמי אסור היינו דוקא היכי שיכשל בשוגג, ולפי דבריו היה אפשר לומר כן גם לענין פני דלפני אבל מדברי הרא"ש מוכח להדיא דלענין לפני דלפני אין נ"מ בין שיכשל בשוגג בין שיכשל במזיד, וגם לענין לא קאי בתרי עברי דנהרא לא מסבתר דבריו כלל דאיך אפשר לומר דבעובר עבירה במזיד אין מצווין להפרישו הא כל מצות תוכחה היא כשעובר במזיד ועיין באו"ח סי' תר"ח, וגם עיקר ישובו בדברי הש"ך תמוה דהש"ך כתב להקל בישראל מומר והוא רוצה לומר דכונת הש"ך הוא משום דהוי מזיד, ועיין בגליון מהרש"א שם שתמה על דברי הש"ך ומוכח שם להדיא בדבריו דאינו סובר כהדג"מ דכתב דאין לומר משום הא דאמרינן הלעיטהו לרשע וימות דשם מיירי דבין כך ובין כך יקח גזילה אין אנו מחויבין להשתדל עבורו שלא יהיה לו עדו איסור אחר, וגם הדג"מ מוכח דלא פסיקא ליה הך סברא וכתב רק שהש"ך יסבור כן, אכן בעיקר תמיהת הדג"מ והגליון מהרש"א על דברי הש"ך הנה לפי"מ שהביא המשנה ברורה בסי' תר"ח מדברי התנא דא"ר דמחלל שבת בפרהסיא או אוכל נבילית להכעיס אינו במצות תוכחה וכיון שכן אפשר דאין מצווין להפרישו, ויש לצרף להא דתא"ר מה דאמרינן בדין רבית בסי' קנ"ט דמומר מותר להלוותו ברבית דלא מיקרי אחיך וה"נ שפיר דלא מיקרי עמיתך דהא אמרינן בב"מ דף נ"ט בקרא דאל תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצוות אל תוננו, וא"כ מומר בודאי ליתא בכלל דהוכח תוכיח את עמיתך ולכן אפשר דה"נ אין חיוב להפרישו מאיסור, ובדלא קאי בתרי עברי דנהרא מותר כיון דכל עיקר דאסור כתבו התוס' משום שחיוב להפירשו מאיסור.

עכ"פ זה פשוט דלענין לפני דלפני אין חילוק בין שוגג למזיד וכמו שביארנו.

ובדברי הרא"ש שכתב דבישראל אנו מוזהרין על לפני דלפני יש לעיין אם כונתו דהוי באמת בזה בכלל לפ"ע דאורייתא, וא דכונתו דאנו מוזהרין ע"ז שלא יכשל ישראל על ידינו אפי' בלפני דלפני כיון שאנו מחויבין להפרישו מאיסור ויהי' זה רק דין דרבנן כמו דכתבו התוס' בשבת דף ג' לענין לא קאי בתרי עברי דנהרא.

והנה אופן הא' לומר דבאמת איכא בלפני משום לפ"ע דאורייתא קשה דמאי נ"מ בין ישראל לעכו"ם כיון דגם בעכו"ם איכא לאו דלפ"ע א"כ אמאי יהיה נ"מ בין ישראל לעכו"ם לענין לפני דלפני, וגם אופן הב' לא משמע בראש"ש דהו"ל למיכתב אבל בישראל אסור מדרבנן ומכיון דכתב דבישראל חיישינן אלפני דלפני משמע דיש בזה גדר לפ"ע דהוי דאורייתא, ואמנם אם נימא דהוי בגדר לפ"ע דאורייתא יש מקום לבאר זה החילוק בין ישראל לעכו"ם עפי"מ דהחינוך כתב לענין פשטיה דלפ"ע שפירש הספרי דהוא שלא ליתן עצה רעה דזהו דוקא בישראל ולא בעכו"ם ותמה המנחת חינוך דהא לענין שלא להכשיל באיסורים אין חילוק בין ישראל לעכו"ם וכתב דהרמב"ם אינו מחלק בזה, ובאמת יש להעיר דמלשון ס' המצות משמע נמי דדוקא גבי ישראל איכא פשטיה דלפ"ע דהא כתב דלאלהכשיל קצתנו את קצתנו וא"כ בישראל מיירי, עכ"פ מדברי החנוך מוכרחים אנו לומר דאף דדרשא דקרא קבלו חז"ל דזה קאי גם בעכו"ם דלענין עבירה אין חילוק בין ישראל לעכו"ם אבל לענין פשטיה דלפ"ע הוא דוקא בישראל משום דאי אפשר דמיירי נמי בעכו"ם דהא לא עדיף ממזיק דנתמעט מדין רעהו ולפי"ז אפשר נאמר דאף דאנו מפרשים דרשא דלפ"ע דזהו דוקא בנתינה מיד ליד ולא בלפני דלפני דזהו רק מכשיל בספק אבל בישראל כיון דודאי אסור להשים מכשול בספק ומשום זה אין מפרשים פשטיה דקרא בנתינת אבן שיפול דזהו עשיית בור ובודאי כל גרמא דנזקין אסור בלא קרא דלפ"ע ממילא גם משול ע"י ספק שספק שיכשל בעבירה ג"כ אסור וזהו כונת דברי הרא"ש בישראל שאנו מצווין שלא להכשילו יש בזה גם לפני עור גבי לפני דלפני ואף דאנן פרשין דרשא דלפני עור דוקא על נתינה ממש ולא על לפני דלפני מ"מ גבי ישראל דעל היזקו בגוף יש איסור בספק מכשול בזה אנו לומדים מקרא דלפני עור דאיסור מיקרי מכשול וממילא אסור להניח מכשול מקרא דאיסור נזקין דאסור אף בספק היזק.

ומה שכתב הרא"ש אבל גבי ישראל חיישינן להכישל חיישינן אלפני דלפני, צרי לומר דכן הוא כונתו דבישראל בודאי חיישינן להכשיל והיינו אפילו בספק מכשול חיישינן בישראל וזה אנו למדין מדין מכשול בנזקין למכשול באיסורין כיון דעכ"פ למדנו מדין דלפ"ע דמכשול באיסורין הוי מכשול וממילא חיישינן.

ובאופן אחר יש לבאר דברי הרא"ש דהנה מה שכתבו התוס' בשבת דבדלא קאי בתרי עברי דנהרא אסור מדרבנן כיון שמחויבין להפרישו מאיסור לכאורה צריך ביאור דאמאי יהיה רק איסור מדרבנן והא דין דחייב להפרישו מאיסור הוי ודאי דאורייתא דלא גרע ממצות תוכחה ועוד דהא כתיב ארור אשר לא יקים ופי' הרמב"ן דהא מי שיש בידו למחות ואינו מוחכ נתפס על ידו ולא מסתבר דזהו רק מדרבנן ובפשוטו נראה דזהו מדין ערבות ומדין תוכחה ולא דוקא תוכחה אלא בכל אפשרות שאפשר למנוע וזהו פשטיה דקרא דהוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא שלא תענש עבורו, ואף דדרשינן בערכין דף ט"ז ע"ב יכול אפי' משתנים פניו ת"ל ולא תשא עליו חטא שלא יכלימנו ברבים מ"מ פשוטו של מקרא הוא שלא תענש עבורו כמו שכתב שם הרמב"ן וכן תרגום אונקלוס עיי"ש, אכן ביאור דברי התוס' הוא משום דהיכיכי דלא קאי בתרי עברי דהנרא והוא מוכן ומזומן לפניו א"כ אין בזה משום מסייע כלל ולא הפרשה מאיסור בזה שלא יושיט לו וזה כתב הטורי אבן בחגיגה בטעם מה שיש להתיר לגמרי בלא קאי בתרי עברי דנהרא ולכן לא שייך לדון בזה משום חיוב הפרשה מאיסור, ומה שכתבו התוס' דיש בזה איסור דרבנן הוא משום גדר אין מחזיקין ידי עוברי עבירה ואסור לומר שלום לעובדי שביעית (בגיטין דף ס"א) וזהו בודאי איסור דרבנן ולכן כתבו התוס' דיש בזה איסור דרבנן כיון שחייב להפרישו מאיסור ממילא אסור לחזקו ולעזרו אף שאינו מסייע בזה בעצם העבירה כלום, ונמצא דהיכי דהוא באמת מסייע בעצם העבירה ודאי הוי איסור דאורייתא מאותו הטעם שחייב להפרישו מאיסור ועיקר דין חיוב ההפרשה מאיסור הוא איסור דאורייתא וכנ"ל, [אלא שיש לדון אם אסור למכור לעכו"ם מטעם זה היכי שיהיה לו היזק מזה דאפשר נאמר דמצד מצות תוכחה וחיוב להפרישו מאיסור אינו מחויב להפסיד ממון שלו ולא למכור לעכו"ם אבל באמת לפי המבואר לעיל שאין חילוק בין להכשיל בשוגג ובין להכשיל במזיד א"כ גבי שוגג הא להדיא אסור אפ'י היכי דאיכא פסידא] ולפי"ז יבואר דברי הרא"ש דאף דמשום ליתא דלפ"ע אינו עובר אלא היכי שנותן לו להדיא ולא היכי שמוכר לעכו"ם והעכו"ם חוזר ומוכרו לישראל מ"מ בישראל כיון דאיכא חיוב להפרישו מאיסור חיישינן אלפני דלפני מטעם זה שמחויב להפרישו וחיישינן להכשיל, ולשון הרא"ש יבואר כן דגבי ישראל דחיישינן להכשיל חיישינן אלפני דלפני והיינו דלא משום ליתא דלפ"ע אלא משום דחיישינן להכשיל.

והנה בתוס' רי"ד במהדורא תליתאה למס' ע"ז כתב אהא דאמר אביי על לפ"ע מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ראיתי מקשים כאן ממאי דאמרי' בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לגוי דילמא אזיל ומזבין ליה לישראל וממאי דאמרי' בגיד הנשה וכו' והא לפני

דלפני הוא, ונראה לי שיאן זו קושיא של כלום דהיכא מיקרי ולפני עור לא תתן מכשול דשרינן לפני דלפני הנ"מ כי דיע חבריה מאי קא עביד ולא מימנע כגון גוי בע"ז ונזיק ביין דידעי דאיסורא קא עבדי ולא מימנעי התם ודאי לא מיפקינן אלפני דלפני אבל ישראל כשר שאלו היה ידוע שהוא אסור לא היה עושה אותו ועל ידך שאתה משיט מכשול לפניו הוא עושה איסור בלא ידיעה הו"ל כאילו מחטיאו בידים עכ"ל, הרי מבואר דדעת התוס' רי"ד הוא דלא כשיטת הרא"ש דבישראל מפקדינן אלפני דלפני אלא דנ"מ?בין שוגג למזיד, אכן יש לעיין לדעת התוס' רי"ד דאף בישראל לא מפקדינן אלפני דלפני אם הוא דוקא באופן דהוי ספק אם ימכרנו לישראל אבל היכי דהוי ודאי אסור, וכן מסתבר דכיון דהוי ודאי א"כ הוי חד לפני דכיון דבזה שמוכר לעכו"ם ודאי יקנה מממנו ישראל החשוד, או אפשר דנאמר דגם באופן דהוי ודאי לא מפקדינן אלפני דלפני משום דלפני עור אינו אסור אלא בהושטה דהוא נותן מיד ליד אבל להניח דבר האסור אף שבודאי יבוא ליד העבריין אין איסור אלא היכי דהעושה העבירה יכשל בשוגג וכמו בההיא ארבא דטבעא בחישתא, ואפי' לדעת הרא"ש יש לחקור כן לגבי עכו"ם.

והנה לפי פירש"י בדף י"ד בהא דאמרינן אלפני מפקדינן דקאי על הא דתניא ומכולם מוכרין להם חבילה ופירש"י לאחר ומקטיר וע"ז מתרץ דאלפני מפקדינן, א"כ הכא דזבון לסחורה הוא ודאי שימכור, והא דאמרינן לקמן בדף כ"א ע"א גבי מכירת בית לעכו"ם בחו"ל דאמרינן ובלבד שלא יעשנו שכונה ופריך מליחוש דילמא אזיל האי ומזבין לחד ואזיל היאך ומזבין לתרי ומשני אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ופירש"י כלומר לכולי האי לא חיישינן, ומוכח דבודאי היה אסור והיינו משום דמה דאמר התם אלפני מפקדינן הוי רק לסימנא בעלמא כמו שכתבו התוס שם, והוא משום דהתם אין האיסור מדין שהעכו"ם יעשה עבירה אלא דאסור לישראל למכור שלשלה נכרים ופריך בגמ' דכשימכור לאחד שמא ימכור עוד לשניים ולא שייך כאן לפני דלפני דהא אין כאן מכשול לעכו"ם כלל, אלא דבאמת אף דכאן לא שייך גדר לפני דלפני מ"מ כיון דעכ"פ אמרינן זה לסימן ומשל א"כ ע"כ מוכח דעכ"פ גדר לפני דלפני הוא היכי דהוי רק חשש ובא בודאי והוא מגדר דכולי האי לא חיישינן, אבל אם נימא דגדר לפני דלפני הוא משום דלפני עור הוא דוקא היכי דמושיט לו בידים א"כ לא שייך זה כלל להא דלא יעשנו שכונה דהתם כל טעם ההיתר הוא משום דכולי האי לא חיישינן, ובאמת קשה לפי"ז דכיון דכחבילה הוא שקונה לסחורה א"כ הא ודאי שימכור, ואף דאפשר דגם דגם כשקונה עכו"ם לבונה אינו בודאי שיעבוד בה לעכו"ם מ"מ לא שייך בזה לומר דכולי האי לא חיישינן דהא זהו ודאי שימכור ומי שיקנה הא ודאי לא יקנה לסחורה, וא"כ הרי הוי כאילו ידעינן

בודאי שיקנה עכו"ם לבונם זכה, וע"כ צ"ל דטעמא דהיתרא הוא משום דעכ"פ לא אסרינן בלפני עור אלא היכי שמכר לו בידים וא"כ לא שייך כלל להביא מהא דלא מפקידינן אלפני דלפני להאי דינא דלא יעשנו שכונה, והיה נראה לומר דלעולם היכי דהוי ודאי אסור גם בלפני דלפני והא דמותר למכור חבילה הוא משום דבגמ' מבואר דדוקא אם אמר תרנגול לבן למי אסור למכור לו תרנגול לבן וא"כ ה"נ בלבונה זכה וא"כ פשוט דאף שהלוקח לקח לסחורה ובודאי ימכור אבל הא אינו מוכח דבודאי יקח לבונה זכה ולפי"ז היהי דהוי ודאי שימכור לעבודת ע"ז גם בעכו"ם מפקדינן אלפני דלפני וכנ"ל, אכן מ"מ להלכה קשה לחדש כן דבטור סי' קנ"א מבואר להדיא דאם קנה לסחורה מותר אפי' בדברים שהם מיוחדים למיני עבודת האליל.

והנה הרמב"ם בפ"ט מהל' עכו"ם השמיט הברייתא דמכולן מוכרין להם חבילה, ובהלכה ז' כתב וז"ל היו מעורבין דברים המיוחדין עם דברים שאינם מיוחדים כגון לבונה זכה בכלל לבונה שחורה מוכר הכל סתם ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעכו"ם וכן כל כיוצא בזה, וכתב הכ"מ דמקור דברי הרמב"ם הוא ממתני' דאמר ר' יהודה מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולין ואף דמשמע דת"ק פליג עליה מ"מ פסק כר"י משום דרב אשי דבעי תרנגול לבן למי ויהבי ליה שחור ושקל אי מותר למכור לו תרנגול לבן ופירש"י דבעי דוקא אליבא דר' יהודה ולכן פסק כר"י, וקשה טובא דיסוד דברי הרמב"ם מדברי ר"י בדין בתרנגול לבן והוא השמיט תרנגול לבן וכתב לבונה זכה בתוך לבונה שחורה ואין זה דרך הרמב"ם כלל.

אכן נראה דהרמב"ם מפרש דמכולן מוכרין להם חבילה היינו חבילה של הרבה מינים וגורס אין חבילה פחותה משלשה מינין ובאמת במ"מ איתא כן הגירסא אך מ"מ אין להוכיח מהגירסא דהמ"מ כיון שהוא מפרש כפירש"י ע"כ הוא ט"ס וצ"ל שלשה מנין, אבל הרמב"ם בודאי היה גורס שלשה מינין ואף דהרמב"ם לא הזכיר שלשה מינין היינו מכיון שכתב לבונה זכה בכלל לבונה שחורה ע"כ שלבונה שחורה הוא הרוב, ובאמת הרמב"ם לא פסק כר' יהודה דדוקא בדבר המעורב מותר למוכרו שצריך ללקט אבל תרנגולים כל אחד עומד בפ"ע והוא ניכר בעין ולכן בזה קיי"ל כת"ק דגם תרנגול לבן בין התרנגולים אסור וכן בפיהמ"ש לא הזכיר כלל הא דר' יהודה ואל כתב דהלכה כר' יהודה כמו שהזכיר שם הא דר' מאיר וכתב דהלכה כר"מ ומוכח דסובר דאין הלכה כר"י.

ועכשיו מבואר מה דלא הזכיר כל הסוגיא משום דסובר דכל האבעיות הוא אליבא דר"י כפירש"י ומה דלא הזכיר הרמב"ם הא דאמר שם דתרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן, נראה משום דבירושלמי אמר דמברייתא מוכח דאם הזכיר תרנגול סתם נמי

אסור למכור לו תרנגול לבן ולכן אמר בירושלמי דתרנגול לבן דהוזכר במתני' ומשמע דגם הלוקח הזכיר תרנגול לבן היינו לומר דלר' יהודה אפי' הזכיר תרנגוללבן מ"מ בין התרנגולין מותר, ואף דקשה לומר דהרמב"ם יפסוק כירושלמי נגד הבבלי אפשר דכיון דבבבלי נמי הקשו על הא דר' יונה ואף דתירצו מ"מ ס"ל דהוי שינויא דחיקא ולא סמכינן עליה כדרך הראשונים בזה.

עכ"פ לשיטת הרמב"ם מבואר שפיר דכל דינא דלפני דלפני אינו היכי דבודאי ימכור, דהרמב"ם אינו מפרש כלל שמוכר לסחורה ואינו רק חששא שמא ילקט וימכור לע"ז אמרו דאין חוששין וא"כ היכי דבודאי ימכור בודאי אסור בלפני דלפני גם בעכו"ם.

הלכה ז

דברים שהן מיוחדין למין ממיני עכו"ם שבאותו מקום אסור למכור לעבודי אותה עבודת כוכבים שבאותו מקום לעולם ודברים שאינן מיוחדין לה מוכרין אותה סתם ואם פירש העובד כוכבים שהוא קונה אותם לעבודת כוכבים אסור למכור לו אלא אם כן פסלו מלהקריבו לעבודת כוכבים. היה מעורבין דברים המיוחדין עם דברים שאין מיוחדין כגון לבונה זכה בכלל לבונה שחורה מוכר הכל סתם ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעבודת כוכבין וכן כל כיוצא בזה.

הנה רבינו השמיט הברייתא דמכולן מוכרין להם חבילה, ומש"כ היו מעורבין דברים המיוחדין וכו' כתב הכ"מ דמקור דברי הרמב"ם הוא במתני' י"ג ע"ב דאמר ר' יהודה מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולין ואף דמשמע דת"ק פליג עליה, מ"מ פסק כר"י משום דרב אשי דבעי תרנגול לבן למי ויהבי ליה שחור ושקל אי מותר לו למכור תרנגול לבן ופירש"י דבעי' זו קאי אליבא דר"י ולכן פסק כר"י, וקשה טובא כיון דיסוד דברי הרמב"ם הוא מדברי ר"י בתרנגול לבן והוא השמיט מתני' דתרנגול לבן והביא לבונה זכה בתוך לבונה שחורה ואין זה דרך הרמב"ם כלל.

והנה נמצא אתי תשובת שאלה בענין זה, ובתוך הדברים יבואר דעת הרמב"ם, וזה לשון השאלה, בעיר פלונית מוכרים הקצבים הטרפה שלהם בקביעות לחנונים שאינם יהודים מוכרים זה בקביעות לבני ישראל עבריינים וגם למחזיקי בתי אוכל שמאכילים טרפות לאוכלים בזדון וגם בשגגה היינו שהאוכלים יש מהם שאינם יודעים שבשר שאוכלים הוא בשר טרפה, ועתה צריך לדעת אם הקצבים מוכרים עפ"י דין הבשר שלהם להאינם יהודים, ואם יש בזה איסור דרבנן או איסור דאורייתא.

והנה לכאורה יש לדון בזה להקל מדברי הגמ' בע"ז דף י"ד ע"א דאמרינן גבי מוכרין להם חבילא וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחריני ומקטרי אמר אביי אלפני מפקדינן אלפני

דלפני לא מפקדינן, ובתוס' דף ט"ו ע"ב ד"ה לעכו"ם הקשו מהא דאמרינן דאסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם ותי' דהתם מיירי בעכו"ם שאינו מוזהר על לפני עור אבל הכא דמיירי בישראל החשוד איכא לפני עור משום דאנו מוזהרין שלא יבוא שום ישראל לידי תקלה ואסור להכשילו שיעבור במכירת בהמה לעכו"ם וא"כ בנדון דידן דהמכשול הוא ע"י עכו"ם הוי לפני דלפני דלא מפקדינן אכן באמת היתר זה אינו דהרא"ש כתב להדיא שם בסי' י"ד. וז"ל ודוקא גבי עכו"ם אבל גבי ישראל חיישינן להכשיל חיישינן אלפני דלפני כדאמר בפסחים בפ' כל שעה גבי ראבא דטבעא בחישתא דאסור לזבוני לעכו"ם דילמא הדר ומזבנא לישראל, עכ"ל, והנה בפשוטו אין אנו צריכין לדברי הרא"ש דהא גמ' מפורשות הוא בכמה מקומות דכל דבר איסור אסור למוכרו לעכו"ם אם יש חחש שמא ימכור העכו"ם לישראל וכמ שהביא הרא"ש מארבא וכמו בהא בספק דרוסה בחולין דף נ"ג ע"ב ושם בדף צ"ג ובש"מ, ומה שהוצרכנו להביא ראיה לנדון שלנו מדברי הרא"ש היא משום שלא נבוא לחלק דכי אסור למכור הוא דוקא היכי שהאיסור אינו ניכר דאז ודאי היא הלכה פסוקה בכמה מקומות דאסור למכור לעכו"ם שמא ימכרנו לישראל אבל היכי דהאיסור ניכר ורק דהחשש הוא משום ישראל עבריין אפשר דזה אסור רק היכי שהישראל מושיט בעצמו כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח אבל היכי שהישראל מוכר לעכו"ם לא הוי זה אלא לפני דלא מפקדינן, ולכן הבאתי מדברי הרא"ש דכתב להדיא לחלק בין היכי שהישראל יעבוד ובין היכי שהעכו"ם יעבור דמה דאמרינן דאלפני דלפני לא מפקדינן הוא דוקא בעכו"ם דאין אנו חוששין למה שיכשל עכו"ם ואסור רק להכשילו בידים ולכן אלפני דלפני לא מפקדינן אבל בישראל שאנו מוזהרין שלא יכשל אסור גם בלפני דלפני, ואם הרא"ש היה סובר לחלק בין שוגג למזיד א"כ בחנם חלק בין ישראל לעכו"ם דהא בעכו"ם מיירי במזיד והתם בארבא דטבעא בתישתא מיירי שיכשלו בשוגג ומוכח דהרא"ש אינו סובר כלל לחלק בין שוגג למזיד אלא בין עכו"ם לישראל ואף דאפשר דהרא"ש סובר דבעכו"ם אף שלא יכשל בשוגג אין איסור בלפני דלפני מ"מ אין זה מיושב כלל דעכ"פ מסוגיא זו אין ראיה כלל על שוגג וא"כ מכיון דמיירי במזיד אין שייך לחלק בין עכו"ם לישראל כיון דבישראל ג"כ אין איסור במזיד, וע"כ דסובר הרא"ש דאין חילוק לענין להכשיל ישראל בין שהישראל יכשל בשוגג או שיכשל במזיד והוא ברור.

הראכתי בזה משום שראיתי להדגול מרבבה ביו"ד סי' קנ"א שרוצה ליישב שם ד' הש"ך ולומר דהש"ך סובר לענין לא קאי בתרי עברי דנהרא לחלק בין מזיד לושגג דאף דכתבו התוס' ריש שבת דבלא קאי בתרי עברי דנהרא נמי אסור היינו דוקא היכי שיכשל

בשוגג, ולפי דבריו היה אפשר לומר כן גם לענין פני דלפני אבל מדברי הרא"ש מוכח להדיא דלענין לפני דלפני אין נ"מ בין שיכשל בשוגג בין שיכשל במזיד, וגם לענין לא קאי בתרי עברי דנהרא לא מסבתר דבריו כלל דאיך אפשר לומר דבעובר עבירה במזיד אין מצווין להפרישו הא כל מצות תוכחה היא כשעובר במזיד ועיין באו"ח סי' תר"ח, וגם עיקר ישובו בדברי הש"ך תמוה דהש"ך כתב להקל בישראל מומר והוא רוצה לומר דכונת הש"ך הוא משום דהוי מזיד, ועיין בגליון מהרש"א שם שתמה על דברי הש"ך ומוכח שם להדיא בדבריו דאינו סובר כהדג"מ דכתב דאין לומר משום הא דאמרינן הלעיטהו לרשע וימות דשם מיירי דבין כך ובין כך יקח גזילה אין אנו מחויבין להשתדל עבורו שלא יהיה לו עדו איסור אחר, וגם הדג"מ מוכח דלא פסיקא ליה הך סברא וכתב רק שהש"ך יסבור כן, אכן בעיקר תמיהת הדג"מ והגליון מהרש"א על דברי הש"ך הנה לפי"מ שהביא המשנה ברורה בסי' תר"ח מדברי התנא דא"ר דמחלל שבת בפרהסיא או אוכל נבילית להכעיס אינו במצות תוכחה וכיון שכן אפשר דאין מצווין להפרישו, ויש לצרף להא דתא"ר מה דאמרינן בדין רבית בסי' קנ"ט דמומר מותר להלוותו ברבית דלא מיקרי אחיך וה"נ שפיר דלא מיקרי עמיתך דהא אמרינן בב"מ דף נ"ט בקרא דאל תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצוות אל תוננו, וא"כ מומר בודאי ליתא בכלל דהוכח תוכיח את עמיתך ולכן אפשר דה"נ אין חיוב להפרישו מאיסור, ובדלא קאי בתרי עברי דנהרא מותר כיון דכל עיקר דאסור כתבו התוס' משום שחיוב להפירשו מאיסור.

עכ"פ זה פשוט דלענין לפני דלפני אין חילוק בין שוגג למזיד וכמו שביארנו.

ובדברי הרא"ש שכתב דבישראל אנו מוזהרין על לפני דלפני יש לעיין אם כונתו דהוי באמת בזה בכלל לפ"ע דאורייתא, וא דכונתו דאנו מוזהרין ע"ז שלא יכשל ישראל על ידינו אפי' בלפני דלפני כיון שאנו מחויבין להפרישו מאיסור ויהי' זה רק דין דרבנן כמו דכתבו התוס' בשבת דף ג' לענין לא קאי בתרי עברי דנהרא.

והנה אופן הא' לומר דבאמת איכא בלפני משום לפ"ע דאורייתא קשה דמאי נ"מ בין ישראל לעכו"ם כיון דגם בעכו"ם איכא לאו דלפ"ע א"כ אמאי יהיה נ"מ בין ישראל לעכו"ם לענין לפני דלפני, וגם אופן הב' לא משמע בראש"ש דהו"ל למיכתב אבל בישראל אסור מדרבנן ומכיון דכתב דבישראל חיישינן אלפני דלפני משמע דיש בזה גדר לפ"ע דהוי דאורייתא, ואמנם אם נימא דהוי בגדר לפ"ע דאורייתא יש מקום לבאר זה החילוק בין ישראל לעכו"ם עפי"מ דהחינוך כתב לענין פשטיה דלפ"ע שפירש הספרי דהוא שלא ליתן עצה רעה דזהו דוקא בישראל ולא בעכו"ם ותמה המנחת חינוך דהא לענין שלא להכשיל באיסורים אין חילוק בין ישראל לעכו"ם וכתב דהרמב"ם אינו מחלק בזה,

ובאמת יש להעיר דמלשון ס' המצות משמע נמי דדוקא גבי ישראל איכא פשטיה דלפ"ע דהא כתב דלאלהכשיל קצתנו את קצתנו וא"כ בישראל מיירי, עכ"פ מדברי החנוך מוכרחים אנו לומר דאף דדרשא דקרא קבלו חז"ל דזה קאי גם בעכו"ם דלענין עבירה אין חילוק בין ישראל לעכו"ם אבל לענין פשטיה דלפ"ע הוא דוקא בישראל משום דאי אפשר דמיירי נמי בעכו"ם דהא לא עדיף ממזיק דנתמעט מדין רעהו ולפי"ז אפשר נאמר דאף דאנו מפרשים דרשא דלפ"ע דזהו דוקא בנתינה מיד ליד ולא בלפני דלפני דזהו רק מכשיל בספק אבל בישראל כיון דודאי אסור להשים מכשול בספק ומשום זה אין מפרשים פשטיה דקרא בנתינת אבן שיפול דזהו עשיית בור ובודאי כל גרמא דנזקין אסור בלא קרא דלפ"ע ממילא גם משול ע"י ספק שספק שיכשל בעבירה ג"כ אסור וזהו כונת דברי הרא"ש בישראל שאנו מצווין שלא להכשילו יש בזה גם לפני עור גבי לפני דלפני ואף דאנן פרשין דרשא דלפני עור דוקא על נתינה ממש ולא על לפני דלפני מ"מ גבי ישראל דעל היזקו בגוף יש איסור בספק מכשול בזה אנו לומדים מקרא דלפני עור דאיסור מיקרי מכשול וממילא אסור להניח מכשול מקרא דאיסור נזקין דאסור אף בספק היזק.

ומה שכתב הרא"ש אבל גבי ישראל חיישינן להכישל חיישינן אלפני דלפני, צרי לומר דכן הוא כונתו דבישראל בודאי חיישינן להכשיל והיינו אפילו בספק מכשול חיישינן בישראל וזה אנו למדין מדין מכשול בנזקין למכשול באיסורין כיון דעכ"פ למדנו מדין דלפ"ע דמכשול באיסורין הוי מכשול וממילא חיישינן.

ובאופן אחר יש לבאר דברי הרא"ש דהנה מה שכתבו התוס' בשבת דבדלא קאי בתרי עברי דנהרא אסור מדרבנן כיון שמחויבין להפרישו מאיסור לכאורה צריך ביאור דאמאי יהיה רק איסור מדרבנן והא דין דחייב להפרישו מאיסור הוי ודאי דאורייתא דלא גרע ממצות תוכחה ועוד דהא כתיב ארור אשר לא יקים ופי' הרמב"ן דהא מי שיש בידו למחות ואינו מוחכ נתפס על ידו ולא מסתבר דזהו רק מדרבנן ובפשוטו נראה דזהו מדין ערבות ומדין תוכחה ולא דוקא תוכחה אלא בכל אפשרות שאפשר למנוע וזהו פשטיה דקרא דהוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא שלא תענש עבורו, ואף דדרשינן בערכין דף ט"ז ע"ב יכול אפי' משתנים פניו ת"ל ולא תשא עליו חטא שלא יכלימנו ברבים מ"מ פשוטו של מקרא הוא שלא תענש עבורו כמו שכתב שם הרמב"ן וכן תרגום אונקלוס עיי"ש, אכן ביאור דברי התוס' הוא משום דהיכיכי דלא קאי בתרי עברי דהנרא והוא מוכן ומזומן לפניו א"כ אין בזה משום מסייע כלל ולא הפרשה מאיסור בזה שלא יושיט לו וזה כתב הטורי אבן בחגיגה בטעם מה שיש להתיר לגמרי בלא קאי

בתרי עברי דנהרא ולכן לא שייך לדון בזה משום חיוב הפרשה מאיסור, ומה שכתבו התוס' דיש בזה איסור דרבנן הוא משום גדר אין מחזיקין ידי עוברי עבירה ואסור לומר שלום לעובדי שביעית (בגיטין דף ס"א) וזהו בודאי איסור דרבנן ולכן כתבו התוס' דיש בזה איסור דרבנן כיון שחייב להפרישו מאיסור ממילא אסור לחזקו ולעזרו אף שאינו מסייע בזה בעצם העבירה כלום, ונמצא דהיכי דהוא באמת מסייע בעצם העבירה ודאי הוי איסור דאורייתא מאותו הטעם שחייב להפרישו מאיסור ועיקר דין חיוב ההפרשה מאיסור הוא איסור דאורייתא וכנ"ל, [אלא שיש לדון אם אסור למכור לעכו"ם מטעם זה היכי שיהיה לו היזק מזה דאפשר נאמר דמצד מצות תוכחה וחיוב להפרישו מאיסור אינו מחויב להפסיד ממון שלו ולא למכור לעכו"ם אבל באמת לפי המבואר לעיל שאין חילוק בין להכשיל בשוגג ובין להכשיל במזיד א"כ גבי שוגג הא להדיא אסור אפ'י היכי דאיכא פסידא] ולפי"ז יבואר דברי הרא"ש דאף דמשום ליתא דלפ"ע אינו עובר אלא היכי שנותן לו להדיא ולא היכי שמוכר לעכו"ם והעכו"ם חוזר ומוכרו לישראל מ"מ בישראל כיון דאיכא חיוב להפרישו מאיסור חיישינן אלפני דלפני מטעם זה שמחויב להפרישו וחיישינן להכשיל, ולשון הרא"ש יבואר כן דגבי ישראל דחיישינן להכשיל חיישינן אלפני דלפני והיינו דלא משום ליתא דלפ"ע אלא משום דחיישינן להכשיל.

והנה בתוס' רי"ד במהדורא תליתאה למס' ע"ז כתב אהא דאמר אביי על לפ"ע מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ראיתי מקשים כאן ממאי דאמרי' בגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לגוי דילמא אזיל ומזבין ליה לישראל וממאי דאמרי' בגיד הנשה וכו' והא לפני דלפני הוא, ונראה לי שיאן זו קושיא של כלום דהיכא מיקרי ולפני עור לא תתן מכשול דשרינן לפני דלפני הנ"מ כי דיע חבריה מאי קא עביד ולא מימנע כגון גוי בע"ז ונזיק ביין דידעי דאיסורא קא עבדי ולא מימנעי התם ודאי לא מיפקינן אלפני דלפני אבל ישראל כשר שאלו היה ידוע שהוא אסור לא היה עושה אותו ועל ידך שאתה משיט מכשול לפניו הוא עושה איסור בלא ידיעה הו"ל כאילו מחטיאו בידים עכ"ל, הרי מבואר דדעת התוס' רי"ד הוא דלא כשיטת הרא"ש דבישראל מפקדינן אלפני דלפני אלא דנ"מ?בין שוגג למזיד, אכן יש לעיין לדעת התוס' רי"ד דאף בישראל לא מפקדינן אלפני דלפני אם הוא דוקא באופן דהוי ספק אם ימכרנו לישראל אבל היכי דהוי ודאי אסור, וכן מסתבר דכיון דהוי ודאי א"כ הוי חד לפני דכיון דבזה שמוכר לעכו"ם ודאי יקנה מממנו ישראל החשוד, או אפשר דנאמר דגם באופן דהוי ודאי לא מפקדינן אלפני דלפני משום דלפני עור אינו אסור אלא בהושטה דהוא נותן מיד ליד אבל להניח דבר האסור אף שבודאי יבוא ליד העבריין אין איסור אלא היכי דהעושה העבירה יכשל בשוגג וכמו בההיא

ארבא דטבעא בחישתא, ואפי' לדעת הרא"ש יש לחקור כן לגבי עכו"ם.

והנה לפי פירש"י בדף י"ד בהא דאמרינן אלפני מפקדינן דקאי על הא דתניא ומכולם מוכרין להם חבילה ופירש"י לאחר ומקטיר וע"ז מתרץ דאלפני מפקדינן, א"כ הכא דזבון לסחורה הוא ודאי שימכור, והא דאמרינן לקמן בדף כ"א ע"א גבי מכירת בית לעכו"ם בחו"ל דאמרינן ובלבד שלא יעשנו שכונה ופריך מליחוש דילמא אזיל האי ומזבין לחד ואזיל היאך ומזבין לתרי ומשני אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ופירש"י כלומר לכולי האי לא חיישינן, ומוכח דבודאי היה אסור והיינו משום דמה דאמר התם אלפני מפקדינן הוי רק לסימנא בעלמא כמו שכתבו התוס שם, והוא משום דהתם אין האיסור מדין שהעכו"ם יעשה עבירה אלא דאסור לישראל למכור שלשלה נכרים ופריך בגמ' דכשימכור לאחד שמא ימכור עוד לשניים ולא שייך כאן לפני דלפני דהא אין כאן מכשול לעכו"ם כלל, אלא דבאמת אף דכאן לא שייך גדר לפני דלפני מ"מ כיון דעכ"פ אמרינן זה לסימן ומשל א"כ ע"כ מוכח דעכ"פ גדר לפני דלפני הוא היכי דהוי רק חשש ובא בודאי והוא מגדר דכולי האי לא חיישינן, אבל אם נימא דגדר לפני דלפני הוא משום דלפני עור הוא דוקא היכי דמושיט לו בידים א"כ לא שייך זה כלל להא דלא יעשנו שכונה דהתם כל טעם ההיתר הוא משום דכולי האי לא חיישינן, ובאמת קשה לפי"ז דכיון דכחבילה הוא שקונה לסחורה א"כ הא ודאי שימכור, ואף דאפשר דגם דגם כשקונה עכו"ם לבונה אינו בודאי שיעבוד בה לעכו"ם מ"מ לא שייך בזה לומר דכולי האי לא חיישינן דהא זהו ודאי שימכור ומי שיקנה הא ודאי לא יקנה לסחורה, וא"כ הרי הוי כאילו ידעינן בודאי שיקנה עכו"ם לבונם זכה, וע"כ צ"ל דטעמא דהיתרא הוא משום דעכ"פ לא אסרינן בלפני עור אלא היכי שמכר לו בידים וא"כ לא שייך כלל להביא מהא דלא מפקידינן אלפני דלפני להאי דינא דלא יעשנו שכונה, והיה נראה לומר דלעולם היכי דהוי ודאי אסור גם בלפני דלפני והא דמותר למכור חבילה הוא משום דבגמ' מבואר דדוקא אם אמר תרנגול לבן למי אסור למכור לו תרנגול לבן וא"כ ה"נ בלבונה זכה וא"כ פשוט דאף שהלוקח לקח לסחורה ובודאי ימכור אבל הא אינו מוכח דבודאי יקח לבונה זכה ולפי"ז היהי דהוי ודאי שימכור לעבודת ע"ז גם בעכו"ם מפקדינן אלפני דלפני וכנ"ל, אכן מ"מ להלכה קשה לחדש כן דבטור סי' קנ"א מבואר להדיא דאם קנה לסחורה מותר אפי' בדברים שהם מיוחדים למיני עבודת האליל.

והנה הרמב"ם בפ"ט מהל' עכו"ם השמיט הברייתא דמכולן מוכרין להם חבילה, ובהלכה ז' כתב וז"ל היו מעורבין דברים המיוחדין עם דברים שאינם מיוחדים כגון לבונה זכה בכלל לבונה שחורה מוכר הכל סתם ואין חוששין שמא ילקט הזכה לבדה לעכו"ם

וכן כל כיוצא בזה, וכתב הכ"מ דמקור דברי הרמב"ם הוא ממתני' דאמר ר' יהודה מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולין ואף דמשמע דת"ק פליג עליה מ"מ פסק כר"י משום דרב אשי דבעי תרנגול לבן למי ויהבי ליה שחור ושקל אי מותר למכור לו תרנגול לבן ופירש"י דבעי דוקא אליבא דר' יהודה ולכן פסק כר"י, וקשה טובא דיסוד דברי הרמב"ם מדברי ר"י בדין בתרנגול לבן והוא השמיט תרנגול לבן וכתב לבונה זכה בתוך לבונה שחורה ואין זה דרך הרמב"ם כלל.

אכן נראה דהרמב"ם מפרש דמכולן מוכרין להם חבילה היינו חבילה של הרבה מינים וגורס אין חבילה פחותה משלשה מינין ובאמת במ"מ איתא כן הגירסא אך מ"מ אין להוכיח מהגירסא דהמ"מ כיון שהוא מפרש כפירש"י ע"כ הוא ט"ס וצ"ל שלשה מנין, אבל הרמב"ם בודאי היה גורס שלשה מינין ואף דהרמב"ם לא הזכיר שלשה מינין היינו מכיון שכתב לבונה זכה בכלל לבונה שחורה ע"כ שלבונה שחורה הוא הרוב, ובאמת הרמב"ם לא פסק כר' יהודה דדוקא בדבר המעורב מותר למוכרו שצריך ללקט אבל תרנגולים כל אחד עומד בפ"ע והוא ניכר בעין ולכן בזה קיי"ל כת"ק דגם תרנגול לבן בין התרנגולים אסור וכן בפיהמ"ש לא הזכיר כלל הא דר' יהודה ואל כתב דהלכה כר' יהודה כמו שהזכיר שם הא דר' מאיר וכתב דהלכה כר"מ ומוכח דסובר דאין הלכה כר"י.

ועכשיו מבואר מה דלא הזכיר כל הסוגיא משומד סובר דכל האבעיות הוא אליבא דר"י כפירש"י ומה דלא הזכיר הרמב"ם הא דאמר שם דתרנגול למי מותר למכור לו תרנגול לבן, נראה משום דבירושלמי אמר דמברייתא מוכח דאם הזכיר תרנגול סתם נמי אסור למכור לו תרנגול לבן ולכן אמר בירושלמי דתרנגול לבן דהוזכר במתני' ומשמע דגם הלוקח הזכיר תרנגול לבן היינו לומר דלר' יהודה אפי' הזכיר תרנגוללבן מ"מ בין התרנגולין מותר, ואף דקשה לומר דהרמב"ם יפסוק כירושלמי נגד הבבלי אפשר דכיון דבבבלי נמי הקשו על הא דר' יונה ואף דתירצו מ"מ ס"ל דהוי שינויא דחיקא ולא סמכינן עליה כדרך הראשונים בזה.

עכ"פ לשיטת הרמב"ם מבואר שפיר דכל דינא דלפני דלפני אינו היכי דבודאי ימכור, דהרמב"ם אינו מפרש כלל שמוכר לסחורה ואינו רק חששא שמא ילקט וימכור לע"ז אמרו דאין חוששין וא"כ היכי דבודאי ימכור בודאי אסור בלפני דלפני גם בעכו"ם.